

 **laišnai
lietuviams**

vasaris / february 1983

“AUŠROS” ŠIMTO METŲ SUKAKTĮ MININT	37	Danutė Bindokienė
MŪSŲ TAUTINIAI TURTAI	42	Juzė Daužvardienė
NE VIEŠPATAUTI, O TARNAUTI	45	Chiara Lubich
ATSIMINTINI KRITIKOS DĖSNIAI	46	Anicetas Tamošaitis, S.J.
ĮSPŪDŽIAI IŠ “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KELIONĖS (V)	49	Gunda Kodatienė
KURAIČIO PALIKIMAS LIETUVIŲ ŠVIESUOMENEI (II)	53	Vytautas Bagdanavičius
TRYS GYVENIMO VAIZDELIAI	59	Vytautas Kasniūnas
PER ANKSTI IŠLEISTA KNYGA	63	Marija Stankus-Saulaitė
PAŽADAI IŠSIPILDO	65	Marija Stankus-Saulaitė
TĖVYNĖJE	66	Gediminas Vakarīs
KALBA	69	Juozas Vaišnys, S. J.
TRUMPAI IŠ VISUR	70	J. Pr.
KONKURSO IR EKSKURSIJOS SKELBIMAI	71	Red.
ATSIŪSTA PAMINĖTI	72	Red.

Šis numeris iliustruotas nuotraukomis iš “Laiškų lietuviams” ekskursijos. Viršelio nuotrauka — Algirdo Grigaičio.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Letters to Lithuanians (ISSN 00301-540) is published monthly except July and August, when bimonthly, for \$8.00 a year by Jesuit Fathers of Della Strada, Inc., 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636. Second class postage paid at Chicago, IL and additional mailing offices. **Postmaster:** Send address changes to “Laiškai Lietuviams”, 2345 West 56th Street, Chicago, IL 60636.

“AUŠROS” ŠIMTO METŲ SUKAKTI MININT

DANUTĖ BINDOKIENĖ

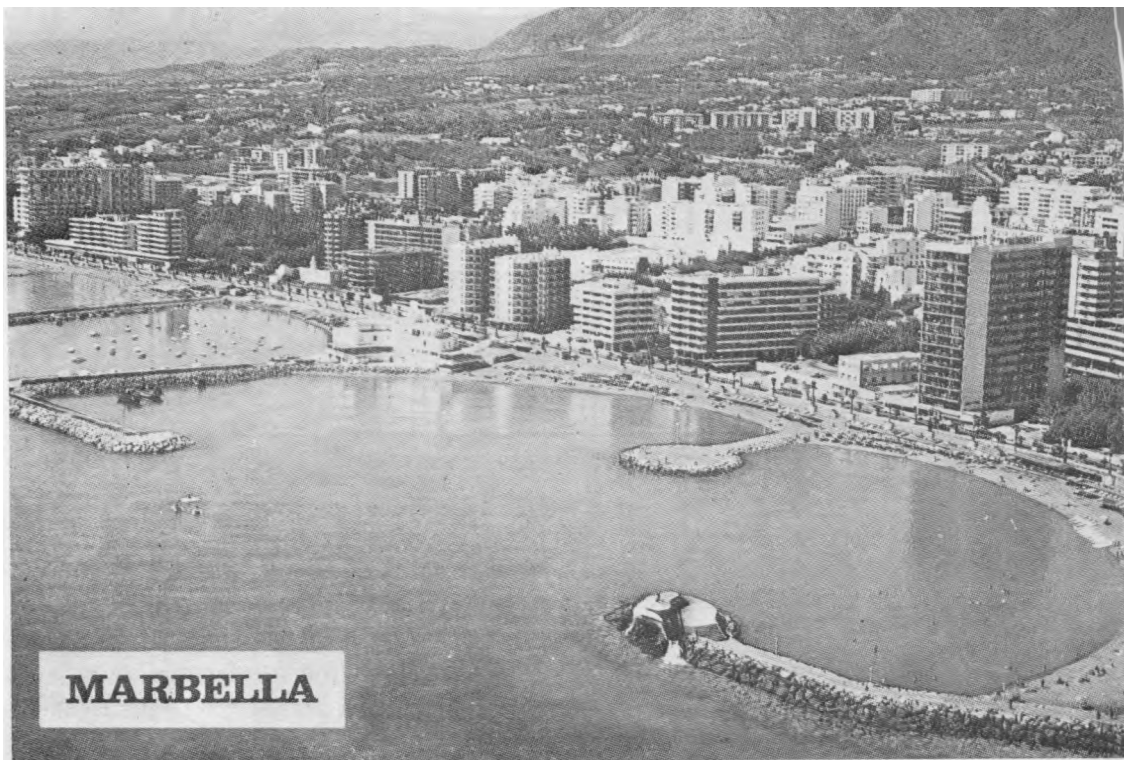
“Juk ir mes esame tokie pat žmonės, kaip ir mūsų kaimynai, ir norime visomis tiesybėmis (teisėmis), prigulinčiomis visai žmogystei (žmonijai) lygiai su mūsų kaimynais naudotis”, prieš šimtą metų taip rašė dr. Jonas Basanavičius pirmojo “Aušros” numerio prakalboje. Tie žodžiai nepraradę reikšmės ir šiandien, švenčiant pirmojo lietuviško laikraščio 100 metų sukaktį. Iš tikrųjų net Lietuvos gyvenimo sąlygos panašios kaip ir anuomet: mūsų tėvynė yra rusų valdoma, vyrauja spaudos draudimas (nors kiek kitokia forma), laisvas lietuviškas žodis ir laisva veikla tegali pasireikšti svetur, daug reikšmės krašto laisvinimo darbe turi išeiviai lietuviai.

Kalbėdami apie “Aušrą”, negalime nepaminti dr. Jono Basanavičiaus, kuris mūsų sąmonėje yra tapęs pirmojo lietuviško laikraščio sinonimu. Dr. J. Basanavičius (1851-1927) buvo vienas šviesiausių žiburių mūsų tautos istorijoje. Visas jo gyvenimas paaukotas lietuviybės labui: jis — lietuvių praeities tyrinėtojas, tautosakininkas, “Aušros” redaktorius, daugelio jos straipsnių autorius, Lietuvių mokslo draugijos įkūrėjas, Lietuvos Tarybos narys, pirmasis nepriklausomybės akto signataras. .. Jo ir mirtis simboliška: dr. J. Basanavičius mirė vasario 16 d. Nors didelę savo gyvenimo dalį praleido gyvendamas užsienyje, jo nuopelnai tėvynei nuo to nė kiek nenukentėjo. Ir svetur būdamas, pirmiausia rūpinosi savo tautos reikalais, dirbo jos gerovei. Todėl dr. J. Basanavičius šiandien gali būti šviesiu pavyzdžiu kiekvienam išeiviui lietuviui.

Tačiau J. Basanavičiaus asmuo daugelio mintyse automatiškai siejamas su “Aušra”.

*

Lietuviško laikraščio svajonė ne vienus ir ne dvejus metus ruseno lietuvių šviesuolių mintyse. Jau prieš 1863 m. sukilimą buvo sumanyta leisti lie-

Gražus ispanų pajūrio turistinis miestas Marbella.

tuvišką laikraštį, bet tuomet dar nebuvo pakankamai tam jėgų. Prieš pasirodant "Aušrai", Mažojoje Lietuvoje ėjo keletas lietuviškų laikraščių. Jie daugiausia buvo informacinio pobūdžio ir nesirūpino tautiškos sąmonės ugdymu. Tik "Lietuviškoje Ceitungoje" buvo pradėta rašyti apie garbingą Lietuvos praeitį ir dabartinę priespaudą rusų valdžioje. Tačiau "Lietuviška Ceitunga" buvo spausdinama gotiškomis raidėmis, kurių D. Lietuvos lietuviai nemokėjo skaityti, o M. Lietuvoje patriotiški straipsniai nebuvo populiarūs, nes mažlietuviai nesijautė esą bendros su D. Lietuvos gyventojais tautos vaikai. Redaktorius Šernas buvo priverstas grįžti prie paprastų informacijų, o Didž. Lietuvai nutarta leisti atskirą laikraštį.

Tokio laikraščio sumanytojas, pirmasis redaktorius ir, galima sakyti, siela buvo dr. Jonas Basanavičius. Nors jį nuotraukose esame pratę matyti seną, pranašišką, su balta, ilga barzda, tuomet J. Basanavičius tebuvo 32 metų vyras.

Pirmasis "Aušros" numeris išėjo 1883 m. kovo mėn. Tai buvo nedidelio formato, 24 puslapių sąsiuvinėlis, spausdintas Ragainėje, o vėliau Mikšo spaustuvėje Tilžėje.

Kadangi nuo 1884 m. J. Basanavičius gyveno užsienyje (daugiausia Bulgarijoje), tai laikraštį tvarkė kiti: M. Lietuvos veikėjas J. Mikšas, M. Kėkštas, dr. J. Šliūpas, J. Andriulaitis. "Aušros" programa buvo parodyti lietuviams, kas jie buvo praityje, kaip yra spaudžiami dabartyje ir kokią turi susikurti sau ateitį. Daug dėmesio buvo kreipiama į praeitį, nes "Aušra" norėjo sužadinti tautišką lietuvių savigarbą ir savo krašto meilę. Taip pat buvo keliama savo kalbos meilė, parodant, kad ji nėra menkesnė už kitas pasaulio kalbas, bet daug kuo net pranašesnė. "Aušra" kėlė lietuviams ir jų kalbai daromas skriaudas, rusinimą, lenkinimą. Aiškios politinės linijos "Aušra" neturėjo. Didžiausias jos tikslas buvo taip išauklėti lietuvius, kad jie visada ir visur jaustųsi lietuviai, kad galėtų laisvai dirbti, gauti spaudos laisvę, kad lietuvių kalba bū-

tų įsileista į mokyklas, į valdžios įstaigas ir kad nebūtų stumiami iš bažnyčios.

*

Ką reikė lietuviui šviesuoliui, ką reikė eiliniam valstiečiui "Aušros" pasirodymas? Beveik visi esame girdėję apie dramatišką dr. Vinco Kudirkos reakciją į pirmąjį "Aušros" numerį. Štai dalis jo paties žodžių: "Ėmiau skubiai vartyti 'Aušrą' ir... neatmenu jau visko, kas paskiau su manimi darėsi. .. Tik pamenu, kad atsistočiau, nuleidau galvą, nedrįsdamas pakelti akių į sienas mano kambarėlio.. . rodos, girdėjau Lietuvos balsą, sykiu apkaltinantį, sykiu atleidžiantį: o tu, paklydėli, kur iki šiol buvai? Paskui pasidarė man taip graudu, kad, apsi kniaubęs ant stalo, apsiverkiau".

Pranas Mašiotas "Varpe" (1893 m.) rašė: "Lietuviškas laikraštis! toks nepaprastas, nelauktas daiktas! Čia žmogus bijai į savo draugą žodį ištarti lietuviškai, o štai tau visas lietuviškas laikraštis, atvirai, stačiai kalbantis apie mūsų reikalus".

Kalbininkas Jonas Jablonskis, tuo metu buvęs Maskvos u-to studentas, šitaip prisiminė "Aušros" pasirodymo sukeltą įspūdį: "Basanavičiaus 'Aušra' — jos mintys, kalba ir žodžiai, — kaip perkūnas trenkė, pasirodžiusi mūsų tarpe. . . Man toji naujojo mūsų gyvenimo pradžia, tas naujosios evangelijos žodis, mūsų pačių raštu išreikštas, didžiausią padarė įspūdį ir aiškiai pastūmėjo mane, kaip ir mano draugus, į naująjį gyvenimo kelią" ("Iliustruotoji Lietuva", 1926 m.).

Ne tik ano meto šviesuolius sujaudino "Aušros" pasirodymas, bet, kaip Višteliauskas rašė "Aušroje" 1884 m.: "... lietuviškoji gentė atsiliepė garsingu balsu taip, kad ir visi pasviečiai išgirdo, nenorinti mirti, bet norinti gyventi ant sviesto nesutirpusi svetimuose jovaluose ir svetimuose gaivaluose". Arba M. Kutkus: "Pasklido pirmas 'Aušros' numeris po visą lietuvių svieta, po Rusiją, Sibirą, Ameriką ir visur, elektrizuodamas galvotesnius lietuvius" (M. Kutkus "Raštai", 1965 m.).

Inž. A. Vilkutaitis 1923 m., minint "Aušros" 40-sias metines, šitaip rašė apie to laik-

raščio pasirodymo sukeltą įspūdį: "Už kokių kelių dešimčių metų tyrinėtojas istorijos tautiško mūsų klausimo, rasi, šypsodamosi perskaitys tuos 24 lapelius 1 n. 'Aušros' ir negalės nei suprasti, kaip tai tokis mažas laikraštėlis galėjo padaryti tokį subruzdimą ne tik tarpe lietuvių, bet net ir tarpe jų kaimynų, o vienok mes, kurie matėme šitą numerį, dar ką tik išėjusį, gerai atmename, kiek džiaugsmo ir lelionės buvo iš šitų 23 lapelių, kiek vilties uždavė jie mūsų širdims, kiek sujudino meilės dėl savo tautos ir su koku pasitikėjimu žiūrėjome mes ant savo ateities".

Nežiūrint, kad "Aušra" gyvavo nepilnus trejus metus, o po jos išėję laikraščiai, atstovaudami įvairioms inteligentijos pažiūrų srovėms, gerokai suskaldė J. Basanavičiaus išsvajotą "visų lietuvių vienybę", "Aušros" reikšmė liko neišblukusi ir jai priklausanti pagarba nesumažėjusi. "Varpo" redakcija (1903 m. nr. 3) net buvo pasiūliusi šitokį "Aušros" pagerbimo ir įvertinimo būdą:

.. mes paduodame užmanymą švęsti 'Aušros' sukaktuves kas mets kovo mėnesį. (...) Tai būtų šventė tautiško lietuvių atgijimo. Parankiausia, rodos, būtų švęsti tą šventę pavasarį, kada atgyja gamta, juo kad tame laike pasirodė 'Aušra'".

Tas "Varpo" pasiūlymas anuo metu nebuvo įgyvendintas, tačiau mes galėtume apie jį rimtai pagalvoti dabar, užuot trumpai paminėję "Aušros" pasirodymo sukaktuves. Tokia kasmetinė tautinio atsinaujinimo šventė būtų labai pravarti. Atsirastų proga perkratinėti lietuviškas sąžines, iš naujo sugrupuoti tautines vertybes, atnaujinti pasiryžimus ir sustiprinti viltį šviesesne tautos ateitimi.

*

Norint suprasti "Aušros" svarbą, reikšmę ir sukeltas nuotaikas tuolaikiniams lietuviams, verta kiek iš arčiau pažvelgti į krašto sąlygas, kuriose gimė pirmasis lietuviškas laikraštis.

1864-1883 m. lietuvių tauta pergyveno spaudos draudimo reakcijos metą. Iš vienos pusės veikė sustiprinta rusifikacija — graždankos įvedimas, pagausinta kova su katali-

kų tikėjimu, iš kitos pusės — tam tikros socialinės santvarkos lengvatos: baudžiovos panaikinimas, Marijampolės gimnazijos įsteigimas su stipendijomis studijuoti Maskvos ir Petrapilio universitetuose. Visa tai turėjo padėti atitraukti lietuvius valstiečius nuo lenkų ir vokiečių įtakos (ir tuo pačiu katalikybės), nukreipiant jų simpatijas rusams ir stačiatikystei.

Tačiau lietuviai šiam procesui griežtai pasipriešino. Pasipriešinimo procese jie pasirinko trečią kelią — nusigręždami nuo rusų ir nuo lenkų, pasirinkdami lietuviškąjį.

Pasipriešinimui pradžią davė Žemaičių vysk. M. Valančius. Jis pradėjo spausdinti savo knygeles Prūsuoje, jis suorganizavo pirmuosius knygnešius, savo raštuose griežtai pasisakydamas prieš rusišką ir stačiatikišką santvarką. Pasipriešinimo idėja rado didelį pritarimą liaudyje. Lietuvis valstietis visa širdimi atmetė graždanką, skaitė lotyniškoms raidėms lietuviškas knygas, neleidė savo vaikų į valdžios mokyklas, steigdamas slaptas kaimo mokyklėles, nenusisuko nuo katalikų tikėjimo.

Šiame laikotarpyje išaugo nauja lietuvių šviesuolių karta. Ji buvo kilusi iš valstiečių luomo, kuriam valdžios socialinės ir švietimo formos buvo sudariusios palankias sąlygas išleisti vaikus į mokslus. Mokslo siekdami, lietuviai jaunuoliai plūdo į Maskvos ir Petrapilio (rečiau Varšuvos) universitetus, tačiau juose nepasidarė ištikimi caro šalininkai. Maskvoje ir Petrapilyje brendo lietuviškas patriotizmas, susiorganizavo slaptas patriotinis sąjūdis. Šio sąjūdžio, kuriame vyravo jau nebe kunigai, o daugiau pasauliečiai, oficialusis balsas ir buvo "Aušra". Laikraščio, kurio mintį labiausiai formulavo J. Basanavičius, tikslas buvo gaivinti tautinę lietuvių sąmonę. Tai atliko publicistiniai straipsniai ir eilėraščiai apie garbingą tautos praeitį, kalbos, papročių išsaugojimo ir branginimo reikalingumą. Vengdamas aštoriau pasisakyti apie kitų ideologinių krypčių inteligentiją, J. Basanavičius siekė visų lietuvių vienybės. Tačiau "Aušra" negalėjo išvengti nukrypimo nuo šio vienijančio kelio, kai jos redagavimą po 1883 m. perėmė

laisvamasis dr. Jonas Šliūpas, suteikdamas jai tam tikrą socialistinį toną. J. Šliūpo platforma suskaldė negausią lietuvių inteligentiją. Daugumas kunigų ėmė laikytis atokiau nuo "Aušros". Buvo ir pasauliečių, kurie pareiškė nepasitenkinimą laikraščio kryptimi. Nežiūrint, kad nuo 1884 m. nr. 6 "Aušrą" perėmė redaguoti M. Jankus, J. Mikšas, M. Kėkštas, J. Andriulaitis, jos laikotarpis jau buvo praėjęs. Laikraštis nebeturėjo tokio pasitikėjimo ir tokios reikšmės, kaip pirmaisiais pasirodymo metais. Jurgio Mikšio spaustuvės bankrotas 1886 m. buvo pasakutinis akmuo ant "Aušros" kapo.

*

Nors "Aušros" klestėjimas buvo trumpas, bet sutelkė daugiau kaip 70 autorių, kurie daugiau ar mažiau reikėsi jos puslapiuose. Daugiausia šių autorių rašė eilėraščius. Tautinei sąmonei gaivinti poezija labai tiko. Eiliuota kalba buvo lengva jausmingai perteikti pagrindinę "Aušros" programą: išlaikyti kalbą ir papročius, meilę praeičiai, meilę Lietuvos žmogui ir žemei, išlaikyti lietuvių tarpe vienybę, žengti mokslo ir kultūrinės gerovės keliu. Pirmuosius poetinius žingsnius čia žengė ir Jonas Mačiulis-Maironis.

Iš "Aušroje" pasirodžiusių poetų nedaugelis buvo išliekamos vertės. Jų poezija turi reikšmės, kaip savo epochos liudininkė. Kai kurie poetai liko žinomi tik vienu kitu eilėraščiu. Pvz. Saueryeino "Lietuviais esame mes gimę", Vištelio-Višteliausko "Op, op kas ten, Nemunėli" ir t.t. Žinoma, iš visų išsiskyrė nemirtingasis Maironis.

Tačiau nereikia manyti, kad "Aušros" puslapiuose viešpatavo tik patriotinis motyvas ir nebuvo nukrypstama į kitokias temas. "Aušra", nežiūrint savo svarbos ir reikšmės tautiniam atgimimui, buvo tikras laikraštis, skyręs dėmesio ir "pasaulietiškiems" dalykams. Jame buvo spausdinami patarimai ūkininkams, žinios iš kitų kraštų, žinios iš įvairių Lietuvos vietų, pasisakoma apie vaikų auklėjimą ir auginimą, užgriebiama tautosaka, liaudies medicina, bitės, skruzdėlės, augalai, net dedami apmokami skelbimai ir reklamos. Buvo pasisakoma kri-

tikos temomis, net patariama, kaip rašyti eilėraščius ("Keli žodžiai apie poeziją abelnai, o ypačiai apie sudėjimą eilių", 1886 m.). Dabartiniai mūsų kalbininkai, besiginčydami dėl svetimvardžių rašymo lietuviškai, turėtų atkreipti dėmesį, kad "Aušroje" didžiausias Amerikos miestas buvo vadinamas *Naujuoju Yorku* (1886 m., nr. 5).

Sukaktis švęsti yra lengva ir patogus, o progų nemažai pasitaiko: pernai šventėme Maironio metus, anksčiau minėjome Kr. Donelaitį, vysk. M. Valančių ir kitus, minėsime šv. Kazimierą ir daugelį kitų sukakčių atrasime. Tereikia pasklaidyti istorijos ar Lietuvių Enciklopedijos puslapius, o sukakčių paminėjimams bus apstu.

Visa nelaimė, kad mūsų sukaktuvinės šventės pasitenkina vos vienu kitu minėjimu, straipsniu laikraštyje, paskaitininko žodžių sukeltu atodūsiu... Minėdami didžiųjų Lietuvos dvasios galiūnų ar svarbiųjų įvykių sukaktis, nepasisemia stiprybės "iš praeities", kaip sako mūsų himno žodžiai. Tokio stipresnio atgarsio, jokio pagyvėjimo lietuviškoje veikloje ar didesnio susirūpinimo lietuviškais reikalais iš tų sukaktuvinių minėjimų neišplaukia. Jaunimas teberieda nutautimo keliu, senimas tebekovoja tarpusavyje, lituanistinių mokyklų mokinių skaičius mažėja, laikraščių ir žurnalų tiražai tebetirpsta, o apie knygas baisu ir užsiminti — slysta pakalnėn ne tik jų kiekybė, bet ir kokybė.

Ar taip bus ir 1983-siais metais, kai pasibaigs visi "Aušros" minėjimai ir vėl grįšime į savo asmenišką patogumą lizdelius? Jeigu kiekvienas lietuvis išeis, išgirdęs pirmosios "Aušros" vardą, pasistengtų suprasti, ką iš tikrųjų ano meto tautiečiams reiškė tas kuklus laikraštukas ir tuo pačiu, kokią didelę svarbą turi spausdintas savas žodis kultūringo žmogaus gyvenime, jis ne drįstų praeiti pro knygų platinimo stalą, nusukdamas galvą į šalį, jis negalėtų permesti akimis kaimyno laikraščio ar žurnalo, neužsiprenumeravęs savojo. Mes per daug garbiname praeities įvykius ir didvyrius vien lūpomis, kai reikia jiems pagarbą atiduoti konkrečiu būdu — tęsiant jų pradėtą

MŪSŲ TAUTINIAI TURTAI

Redakcijos pastaba. *Vartant senus "Laiškų lietuviams" kompletus, už akių užkliuvo šis Juzės Daužvardienės, dabartinės Generalinės konsulės, straipsnis, rašytas beveik prieš trisdešimt metų, išspausdintas vedamuoju 1954 m. vasario mėn. numeryje. Praėjo tiek laiko! Daugelis dabartinių "Laiškų lietuviams" skaitytojų tada dar nebuvo gimę arba buvo dar labai maži. Bet atrodo, kad straipsnyje minimos problemos lygiai taip yra aktualios, kaip ir tada. Manome, kad bus daugeliui įdomu jį paskaityti, todėl perspausdiname.*

Mes sielojamės lietuvybės nykimu, rūpinamės, kad svetimoje šalyje lietuviai nutausta. Organizacijose ir individų rateliuose vedamos ilgos diskusijos; spaudoje rašomi dar ilgesni teoretiniai straipsniai. Žodžiu ir pirštu nurodomi apgailėtini pavyzdžiai. Diskusijos, filosofijos, aimanavimai taip ir pasilieka neaktualiomis teorijomis. Rezultatų nesimato. Atrodytų, kad pergyvename aimanavimų ir liguistų kritikavimų periodą. Aktualumai, faktiniai gyvybiniai reikalai paskęsta teoretinių žinių okeane. Bandome pritaikyti einšteiniską teorijas ten, kur pakaktų paprastos aritmetikos.

Žvelgdami į tolimus horizontus, kartais nematome to, kas sudaro artimesnę aplinką. Mes turime neišsemiamą, gyvą tautinį turtą, kurį galime pritaikyti daugeliui aktualių lietuviškų reikalų: lietuvybei išlaikyti, tautos garbei iškelti, savo kultūrai parodyti. Tas turtas gausus, plačiai šakotas, apimęs

darbą, neprarandant tų tautinių vertybių, kurias jie mums iškovojo ir paliko. Pavergtas tautietis tėvynėje šiandien tai supranta. Pogrindinės spaudos sąrašuose vėl sušvinta "Aušros" vardas. Kaip galime ramiai tūnoti savo apsnūdime, jeigu suprantame, kokia kaina šiandien Lietuvoje perkamas laisvas, spausdintas žodis pogrindinėje "Aušroje" ir kiek kainavo lietuviams šviesuoliams pirmą kartą "Aušra" spaudos draudimo laikais?

visa tai, kas sudaro savitą lietuvišką kultūrą, suteikia lietuvių tautai atspalvį, skiriančią ją nuo kitų tautų. Pažvelkime iš dviejų taškų, kodėl privalome savo tautinius turtus branginti ir kaip jie yra pritaikytini mūsų aktualiems siekiams bei tikslams.

KODĖL TAUTINIUS TURTUS TURIME BRANGINTI?

Tautiniai turtai gali labai daug mums patarnauti kitataučių sferose. Jais mes galime gauti brangios propagandos ir surasti gerų draugų Lietuvai ir lietuviams šiais kritiškais mūsų tautai laikais. Iš savo patirties pateiksiu porą konkrečių pavyzdžių įrodymui, kad senoviško liaudies meno pavyzdžiais, šokiais, dainomis ir tradicijomis sužavime kitataučius ir laimime jų palankumą.

Vietinė spauda visuomet ieško naujos medžiagos, kuria sudomintų savo skaitytojus. Prieš trejetą metų buvo patarta "Tribune" redakcijai parašyti palankų straipsnį apie naujai atvykusius iš tremties lietuvius, atkreipiant dėmesį į tai, kad jie atsivežė ne tik tremtyje sunkiai išsaugotų tautinių turtų, bet ir tremtyje atgaivintų bei puoselėtų tautinių talentų. Su reportere ir fotografu paskyrėm tam tikslui visą dieną. Aplankyta ir nufotografuota kelios lietuvių audėjos, paruošta medžiaga straipsniui. Tikėjomės laikraštyje pamatyti vieną kitą nuotrauką ir trumpą aprašymėlį. Labai nustebome, kad redaktorius paskyrė visą puslapį audėjų nuotraukoms ir straipsniui. Palankių atsiliepimų gauta ne tik iš Amerikos, bet ir iš tolimų kontinentų, net ir iš Australijos. Vieną lietuvių šeimą, atvykusią į Ameriką, uoste imigracijos pareigūnas pasveikino su tuo puslapiu. "Tribūne" redaktorius prašė nurodyti daugiau būdingos medžiagos iš lietuvių gyvenimo.

Buvo nužiūrėta ir patarta lietuviškos vestuvės. Laukėm, teiravomės, prašėm naujakurius iš anksto pranešti apie planuojamą grynai lietuvišką vestuvę. Mūsų, kuriems panašios vestuvės tapo įprastu dalyku, ne-

kooperavo. Pagaliau praeitą vasarą pasisėkė iš anksto sužinoti apie tokias vestuves ir pranešti redakcijai. Redaktorius, paskyręs fotografą ir reporterį, būtinai reikalavo, kad kitiems laikraščiams nebūtų pranešta. Patyręs redaktorius nujautė, kokia bus to įdomaus aprašymo vertė, kai skaitytojai pamatys pamerges, apsvilkusias tautiniais rūbais. Ir vėl plačiai paplitusiam laikraštyje matome lietuvių nuotrauką su išsamiu straipsniu, kuriame į lietuviškų vestuvių papročių aprašymą buvo įpintas ir mūsų tautos tragedijos priminimas.

Kitas mūsų papročiais susidomėjimas buvo parodytas pereitą rudenį, kai "Immigrants Protective League" lietuvių programoje buvo pavaizduotos senoviškos lietuvių tradicijos ir jau beveik užmiršti papročiai. Vietos spauda, visai neraginama, pakartotinai fotografavo ir aprašinėjo programos turinį.

Didžiausią ir beveik nuolatinę sensaciją sudaro garsioji lietuvių kalėdinė eglutė Mokslo ir Pramonės muziejuje. Eglutės papuošalai ne naujadaras, bet atgaivintas ir pritaikytas mūsų liaudies menas, žymiai senesnis už tradicinius eglučių papuošimus. Pirmąją eglutę po didelių vargų papuošėm, abejodami ir susirūpinę. Ji buvo kukli, ryškiai skirtinga nuo kitų. Mūšieji kritikavo: "Ji be šviesų, be blizgučių". Atseit, nepamėgdžioja įprastų matyti eglučių. Tačiau lietuviškoji eglutė tapo didžiausio dėmesio centru ir plačiai išreklamavo lietuvių vardą. Vienu metu užangažuotas "clipping bureau" pasiuntė muziejui 500 iškarpu, eglutės bei jos papuošalų nuotraukų, buvusių šio kontinento spaudoje. Kiekvienais metais radijo programos komentuoja, televizijos programos demonstruoja, mokyklos ir įstaiogos kopijuoja kuklius, bet gražius liaudies meno pavyzdžius. Žymus ir populiarus žurnalas "Better Homes and Gardens" jau dabar prašo medžiagos apie lietuvių eglutę ir lietuvių kalėdinius papročius ateinančių Kalėdų numeriu.

Dar neseniai Čikagos Mokslo ir Pramonės muziejuje užsibaigė akademikų skaučių suruošta liaudies meno paroda. Besiruošiant

šiai parodai, buvo kreiptasi į muziejų patalpų klausimu. Netikėjom ten gauti vietos, nes žinojom, kad kitų tautų prašymai anksčiau buvo atmesti. Bet muziejaus direktoriai mielai priėmė lietuvių parodą pareikšdami: "Lietuviai turi puikių tautinių turtų, moka juos branginti, kitiems pavaizduoti ir visuomet gražiai jais užsirekomenduoja". Parodai buvo numatyta pora savaitių laiko. Muziejaus pageidavimu, ji buvo pratęsta ir ten išlaikyta daugiau kaip mėnesį. Pats muziejus patarė demonstruoti parodos metu lietuvišką audimą.

Amerikos kultūriniam elitui nesvarbu įrodyti, kad mes jau susiliejom su amerikiečiais. Jis mus labiau gerbia nepraradusius savo tautinės spalvos. "Tautinio palikimo" principas čia yra labai puoselėjamas. Šią raišinio dalį baigsiu įdomiu pavyzdžiu, iš kurio patys skaitytojai galės daryti išvadas.

1952 m. turėjau garbės dalyvauti ir kalbėti lietuviškais reikalais "National Social workers" konferencijoje Klivlende, kur buvo suvažiavę apie penki tūkstančiai delegatų. Konferencijos metu du kartus teko girdėti atpasakojant įdomų pavyzdį, kurs tikrai virto klasišku.

Mičigano valstijoje mokslieškėmis studijomis užsiėmę profesorai nugirdo, kad kokioje šeimoje gyvena lietuviai senukai, turintieji lietuviškų pasakų ir dainų lobyną. Profesoriai, atsiradę prie nepaprastai ištaigingos rezidencijos durų, paklausė šeimininkę, ar nebūtų galima pasikalbėti su lietuvišiais senukais. Ši iškilmingai atsakiusi, kad jos namuose visi gyventojai yra amerikiečiai, nėra jokių lietuvių, ir užtrenkusi profesoriams duris. Profesoriai nenorėjo nusiileisti ir grįžo tuo pačiu reikalu kitą kartą, kol pavyko susitikti su senukais, apgyvendintais palėpėje. Jų dainas ir pasakas įrašė į juosteles ir juos nufotografavo. Jų tautosakos vertimai ir fotografijos pasirodė spaudoje. Tie senukai labai pagarsėjo. Po to profesoriai buvo pakviesti arbatėlės į puikiąją rezidenciją. Jų maloniam nustebimui senukai sėdėjo fotelyje; salonas buvo papuoštas lietuviškos tautodailės pavyzdžiais. Puikioji dama, pirmą kartą profesoriams

užtrenkusi duris, jau su pagarba pristatė senokus — savo tėvus ir su pasididžiavimu prisipažino esanti jų duktė — lietuvaitė.

TAUTINIŲ TURŲ PRITAIKYMAS LIETUVYBEI IŠLAIKYTI

Aimanuojam, kad mūsų praeiglis lietuviškai nekalba, nutolsta nuo lietuvių, sukuria mišrias šeimas ir žūsta tautai. Galime patys save paklausti: ar sudarome palankias sąlygas tą praeiglį išlaikyti lietuvių tautos rėmuose?

Vėl panaudosiu gyvus pavyzdžius iš vietos gyvenimo. Lietuvos vyčių choras, gyvavęs prieš keletą metų, buvo sudarytas beveik išimtinai iš Amerikoje gimusio lietuviško jaunimo. Dalis jų labai maža arba ir visai lietuviškai nekalbėjo. Išmokdavo lietuviškai dainuoti, kai kurie choristai pramoko ir lietuvių kalbos, arčiau susigyveno su savaisiais ir įsijungė į lietuvišką veiklą. Buvo labai įdomu, kaip choristai išrišo uniformos klausimą. Viena mišrios šeimos narė patarė pasirinkti lietuvių tautinius rūbus. Problema buvo sunkiai išsprendžiama, nes tokių rūbų gauti buvo labai sunku. Tremties metų sąlygos buvo dar labai žiaurios. Klausimas buvo išrištas taip: choristės suorganizavo studijų bei siuvimo ratelius, iš pasiskolintų knygų susipažino su tautinių rūbų sudėtimi ir atkūrė lietuviškus raštus. Vėliau buvo užmegzti ryšiai su tremtinėmis: iš čia siuntė nupirktus audimui ir siuvinėjimui siūlus, medžiagą ir net adatas. Tremtinės grąžino pagamintas tautinių drabužių dalis. Vyrai už darbą užmokėjo siuntiniais ir net garantijomis. Nauda buvo dviguba. Šv. Kazimiero akademijos lituanistikos skyrius, Alice Stephens choras ir kitos grupės taip pat organizavo panašius "vajus".

"Ateities" šokėjų pradžia buvo Lietuvoje. Dabar nariai yra daugiausia antros ir trečios kartos lietuviukai. Atvirai sakant, kai kurie nariai įstojo vien dėl to, kad jų draugai ten dalyvavo, ar galbūt tik "good time" beieškodami. Bet ir čia įvyksta gražių pasikeitimų: ne vieną pastebėjau atėjusį "lūganu", ilgainiui tapusį *lietuviu*. Kai jaunimas susipažįsta su lietuvišką šokių kilme ir

reikšme, kai įsigyvena į lietuvišką muziką, atsiranda susidomėjimas savo tėvų kraštu. Buvo net atsitikimų, kad iš kūdikystės laikų prisiminta senelių išmokytų dainų ir pasakų, tinkančių būti perlais prof. Balio rinkinyje. Pabrėžtinai noriu pastebėti, kad tiek vyčių chore, tiek "Ateities" šokėjų grupėje bei kitose panašiose organizacijose vyksta nemažas skaičius susituokimų — sudaromos lietuviškos šeimos, kurios kitomis sąlygomis tikriausiai būtų buvę mišrios.

Deja, maža šiandien turime tokių organizacijų. O reikėtų atgaivinti mėgėjų choras, teatrinius ratelius, liaudies šokių ir dainų būrelius. Nejaugi visiškai norime išeiti tik profesionalizmo ir komercinio perfektizmo keliais? Be abejo, nepeikiu tų pagirtinų ansamblių, teatrinių grupių, nes jie atlieka nepaprastai gražų darbą, savo užsibrėžtų tikslų siekdami. Mes juos gerbiame ir jais didžiuojamės. Tačiau apgailėstauju tik tai, kad yra užmiršta ir nustelbta paprastesni mėgėjų susitelkimai į choras ir kultūrines grupes, kuriose dalyviai rastų ir sielai peno, ir praturtintų savo žinias. Prieš keletą metų Čikagoje ir visoje Amerikoje tokių būrelių buvo daug, bet šiandien juos galima suskaityti ant vienos rankos pirštų.

Idėjinės organizacijos, parapijos ir mokyklos turėtų stengtis atgaivinti tokius mėgėjų ratelius. Jaunystė — tai judėjimo, dainavimo, šokimo, riksmo ir dūkimo laikas. Mes ją taip greitai užmirštame. Mes, vyresnieji, norime priversti tą jaunąją energiją sėdėti, sausus sieksninius straipsnius skaityti, ilgų kalbų ir sausų pamokymų klausytis, o po to eiti tais keliais, kuriuos mes jiems nurodome. Jaunimą pritraukti galime tik tuo, kas jam miela ir įdomu.

• Motinos Teresės vienuolyno bendrabučių ryšininke JAV-se yra paskirta ponija V. Collins, 5106 Battery Lane, Bethesda, MD 20814.

• Popiežius Jonas Paulius II vasario pabaigoje per 8 dienas aplankys septynis Centrinės Amerikos kraštus: Gvatemalą, Nikaragvą, Kosta Riką, El Salvadorą, Hondūrą, Panamą, Haitį, kur dalyvaus Lotynų Amerikos vyskupų konferencijos užbaigime. Šias žinias pateikė Vatikano šaltiniai.

NE VIEŠPATAUTI, O TARNAUTI

CHIARA LUBICH

"Kas iš jūsų įsigeis būti didžiausias, bus jūsų tarnas" (Mk 10,43).

Jokūbas ir Jonas, du Jėzaus mokiniai, prisiartinio prie Jo su neįprastu prašymu: jie norėjo žinoti, ar Jo garbėje, reiškia danguje, jie galės sėdėti vienas Jo kairėje, antros Jo dešinėje. Bet Mokytojas pirmiausia norėjo žinoti, ar jie pasiruošę kentėti. Kai jie, daug nepagalvoję ir pasitikėdami savo galiomis, tai užtikrino, Jis paaiškino, kad tos vietos priklauso tiems, kuriems jos jau paskirtos.

Kiti apaštalai Jonu ir Jokūbu pasipiktino. Tada Jėzus tarė jiems visiems: "Jūs žinote, kad tie, kurie laikomi tautų valdovais, engia jas, ir jų didžiūnai rodo joms savo galią. Ne taip bus su jumis". Ir baigdamas Jis pridėjo: "Kas iš jūsų įsigeis būti didžiausias, bus jūsų tarnas".

Apaštalų ambicija būti danguje Jėzaus dešinėje ar kairėje rodė jų žemišką Kristaus įsteigtosios karalystės supratimą. Jų galvosenai turėjo įtakos toks ano laiko žydų supratimas. Jie dar nebuvo supratę, kad tokia garbė pasiekama, tik sekant Jėzumi Jo kančioje ir mirtyje.

Jėzaus žodžiai yra aiškūs ir revoliuciniai: apaštalų didybė priklauso nuo konkretaus tarnavimo. Jėzus, nepaisant Jo autoriteto, niekad kitiems nedomino. Jis pasidarė visų tarnu, įskaitant ir savo mokinius.

Jėzus nori savo mokinių tarnavimo iš meilės, pasiruošus atiduoti viską, net ir gyvybę, kaip Jis padarė. Ankstyvoji Bažnyčia Jėzaus kančią ir mirtį laikė aukščiausiu tarnavimu, kurį Jis suteikė žmonijai. Jėzus savo žodžiais "kas iš jūsų įsigeis būti didžiausias" nesmerkia tų, kurie siekia atsakingos vietos. Jis tik nori, kad krikščionių bendruomenėje pašauktieji vadovauti savo pareigas eitų, pasiryžę tarnauti.

Tie Jėzaus žodžiai nuo pat Bažnyčios įkūrimo buvo taikomi ypač tiems, kurie turėjo atsakingas vietas bendruomenėje, nes autoriteto pareigose lengva pasiduoti pa-

gundai dominuoti kitiems. Jėzus atmeta bet kokią vadovavimą ar autoriteto pasireiškimą, paremtą dominavimu, ambicija ar išnaudojimu. Autoritetas niekad neturi virsti jėga jo paties labui.

Aišku, kad Morkaus evangelijoje ši norma taikoma visiems, o ne tik tiems, kurie turi atsakingas vietas. Toji tarnavimo norma turi būti pagrindas kiekvieno asmens gyvenime. Ji kviečia keisti galvoseną, ragindama priešintis pasaulio tendencijoms, kuriuos mus veikia. Bažnyčia iš tikrųjų yra bendruomenė, tarnaujanti žmonėms.

Tad kaip mes galime tuos žodžius vykdyti savo gyvenime? Viską reikia daryti tarnavimo dvasia, kokias pareigas beturėtų. Tokią dvasią išlaikyti bus daug lengviau, jei kiekviename sutiktame asmenyje matysime Kristų; jei mylėsime visus, nuo mažiausio, iki didžiausio, arba, būdami kitiems autoritetu, vis prisiminsime, kad tai, ką darome kitiems, darome pačiam Jėzui.

Tarnaukime visuomet, tarnaukime kiekvienam ir tarnaukime uoliai. Tegul Dievas mums padeda tarnauti visiems, visad laisviems nuo savanaudiškų motyvų, tarnauti krikščionišku supratimu ir taip apstulbinti pasaulį, kuris dažnai yra pilnas puikybės ir geidžiantis jėgos. Tada Kristus bus žymiai geriau suprastas, Evangelijos revoliucinė reikšmė daug aiškiau matoma. Kryžius praras neigiamą reikšmę, kuri jam dažnai priskiriama, liudydamas ne tik išganymo kelią, bet būdamas ir žmonijos laisvės simbolis.

Prieš mus atsiveria kviečiantis nuostabus veiklos kelias. Nepraleiskime geros progos!

Iš anglų kalbos išvertė K. P.

• Apie 40 lenkų vyskupų rudenį lankėsi Vatikane. Kalbėdamas į juos, popiežius Jonas Paulius II priminė, kad Lenkijos vyskupai visada ėjo išvien su tauta, gindami jos teisėtus tautinius ir pilietinius interesus, saugodami tautinį palikimą ir krikščionišką kultūrą, ugdydami sąžinės laisvę ir kovodami prieš jos prievartavimą. Ta pačia kryptimi eina ir dabar.

ATSIMINTINI KRITIKOS DĒSNIAI

ANICETAS TAMOŠAITIS, S.J.

Graikų padavimas pasakoja, kad plaukiančiam į tėviškę Odisėjui prireikė važiuoti tarp dviejų uolų. Abi kėlė šurpą, nes prie vienos tūnojo pabaisa Skilė, prie antros žiojo savo nasrus Charibdė. Taip ne retai atsitinka ir mums: gyvenimas pastato prieš dvi galimybes, kurių vieną reikia rinktis, o abi bausios. Pasvarstykime vieną dalyką, kuris nuo pasirinkimo neatsiejamas. Tai kritika.

Kokį kelią pasirinkime, vis tiek atsiras sakančių, kad sprendimas negeras, reikėjo daryti kitaip. Odisėjo jūreiviai, gąsdinami putojančio maurojančio Charibdės verpeto, per daug pasuko laivą į kitą pusę. Todėl ten esanti Skilė pasistvėrė šešis narsiausius įgulos vyrus, kurie tokiu būdu žiauriai žuvo. Galime būti tikri, kad kritikų ir čia netrūko, nors Homerui priskiriama poema nieko apie juos nesako: reikėjo tiek daug nuo Charibdės nesukti; buvo neišmintinga į ją užsižiūrėti ir panašiai. Kritikos niekada nestigs ir mums: ir tos, kurią girdėsime taikomą sau, ir kurią patys dėsime į ausį kitiems.

Kai kam iš šių žodžių gali nuskambėti, kad kritika laikoma blogu dalyku. Yra visokios. Be kritikos neįmanoma sveika pažanga. Bet pažangą ji gali ir užsmagti. Jei visa, net ir šlamštas, vien glostoma ir liaupsinama, tai smunkama žemyn. Bet jei net gera vien traukiama per dantį, irgi vargiai tekylama aukštyn, nes užmušamas noras veikti. Pirmiausia pakalbėkime apie tai, kaip kritiką teikti, paskui — kaip ją priimti. Tokiu būdu apžvelgsime abi kritikos rūšis.

Kas gera atsiminti, kritikuojant kitus? Vienas naudingas dalykas štai koks: *nešokime per greit smerkti kitų, ypač savo vadovų*. Mes dažnai matome tik dalį, o prieš jų akis — visumą. Paskiram kareiviui mūšio lauke gautas įsakymas gali atrodyti labai neprotingas. Bet karo vadas, turintis prieš savo akis visą planą, mato, kaip duotas pavarkis yra didžiai išmintingas. Paskiras žmogus visų pirma rūpinasi savąja gerove.

vadovaujantis — bendrąja. O bendroji gerovė kartais reikalauja mažesnio gėrio atsisakyti, kad nebūtų sukliudytas didesnis. Sodininkas pavasarį kartais nukerta net sveiką šaką, kad rudenį būtų geresnių vaisių. Šakai bloga, bet visam medžiui gera. Aišku, jog pasverti, kuris dalykas svarbesnis, daug tiksliau gali valdantysis, negu valdinys. Į valdantįjį sueina visi pranešimai, skundai, vieši ir slapti raportai. Bet valdinys daug ko nežino. O sprendžiant su spragotu žinajimu, galima smarkiai prašauti pro šalį.

Tai dažnai galioja ne tik apie vadovus. Geras pavyzdys yra žvalgyba. Kad padėtų savajam kraštui, pasišventę asmenys infiltruoja priešų jėgas. Viešai atrodo, kad toks žmogus yra, sakysime, komunistų agentas. O iš tikrųjų slapčia teikia žinias saviesiems apie priešų kėslus. Daugelis, visko nežinodami, jį smerks kaip tėvynės išdaviką. O jis kaip tik tėvynei aukojasi, atsisakęs gero vardo, draugų, šeimos laimės, pastatęs ant kortos savo paties gyvybę. Štai ką reiškia apie kitą spręsti, kai kurių faktų nežinant, neturint prieš akis visumos vaizdo. Tad geras pagrindas sakyti, jog turime nešokti per greit smerkti kitų, ypač savo vadovų.

Tačiau būtų suvis klaidinga galvoti, kad vadovai dėl to neturėtų žmonių balso klausytis. Tai nereiškia, kad jie turi visa priimti, lygiai kaip nereiškia, kad tėvai turi tenkinti kiekvieną vaiko įgeidį. Yra vaikiškai neapgalvotų siūlymų ar reikalavimų, bet yra ir labai pagrįstų. Yra blogo nusistatymo reformatorių, iš anksto pasiryžusių užsispyrusiai eiti savo keliu, ką autoritetai besakytų. Bet yra ir klusnių Bažnyčios ar valstybės vaikų, kurių gilus įžvilgis būtinas jų brenimui ir atsinaujinimui. Istorija mums rodo dar vieną reiškinį: jog su galia visada eina ir pagunda tą viešąją galią naudoti privačiam, asmeniniam tikslui. Todėl atsiranda ir tokių vadovų, kuriems rūpi ne bendroji gerovė, o savoji karjera. Todėl kritika, netgi liečianti bažnytinius vyresniusius, gali

būti pagrįsta, apšivalymui būtina. Tad prie ano pirmojo dėsniu pridėjime antrąjį: *kur reikia, kelkime prieš negeroves savo balsą*.

Trečias naudingas dalykas, kai kritikuojame kitus, yra štai koks: *venkime to, kas kritika silpnina*. Kritika silpna, jei nejungiamos jėgos. Ji daug stipriau veikia, jei negerovės nurodomos ne kiekvieno paskirai, kaip kas nori, o jungtiniu frontu. Kritika taip pat silpna, jei išblaškomas dėmesys. Ji daug stipriau veikia, jei nesimėčiojama po įvairias sritis, po įvairias negeroves, bet susikoncentruojama į vieną ar porą ir čia neatlyžtamai pateikiami reikalavimai. Žinome priežodį: devyni amatai, dešimtas — badas. Ypač diktatūros čia labai gudriai elgiasi. Kai tik kyla koks nors bruzdesys viduje ar protestai iš lauko, tuojau pat arba išprovokuoja pasienio incidentą, arba išpučia kokį nors savo mokslininkų laimėjimą, arba įsako savo agentams kelti kitame krašte perversmą, kad tuo būdu nukreiptų kritikuojančių dėmesį nuo skaudamos vietos. Kritika taip pat silpna, jei dalykas prieš tai nepergalvojamas. Taip elgiantis, ne tik maža tepasiekama naudos, bet ne retai užbėgama nuo vilko ant meškos.

Pridėjime dar ketvirtą dėsnių: *kritikuodami kito klaidas, prisiminkime savąsias*. Tuomet kritikuosime blaiviai, santūriai, objektyviai, taigi ir svariai įtikinamai. Plk. Žukas *Aiduose* yra papasakojęs tokį įvykį apie mūsų rašytoją Krėvę. "Kartą, pagal savo būdą, per griežtai atsiliepiu, dabar neatsimenu, apie kažkokį jauną žmogų. Krėvė tarė: 'Neteiskime, tamista, jo taip smarkiai. Jaunas žmogus, padarė klaidą. Aš pats, jaunas būdamas, ir net dabar, jau pasenęs, daug klaidų dariau. Manau, kad ir tamista, kaip nors, gal ir nenorom, vieną kitą klaidelę padarei'. Mane nuginklavo", baigia plk. Žukas. Tai gražus pavyzdys sekti mums. Kitaip, savųjų klaidų neprisimenant, mūsų kritikai dažnai galios priežodis: juokiasi puodas, kad katilas juodas.

Tokie būtų keturi dėsniai, kaip kritika teikti: nešokime per greit kritikuoti kitų, ypač savo vadovų; kur reikia, kelkime prieš negeroves savo balsą; tą balsą keldami, ven-

kime, kas kritika silpnina; kritikuodami kito klaidas, prisiminkime savąsias. Dabar pažvelkime į tai, kaip kritika priimti. Čia svarbiausia galioja du dėsniai.

Viena, *jei kritika teisinga, turime kreipti į ją dėmesį*. Jei nenorime jos girdėti, tai prisipažinkime klaidas, kurias nurodo, ir, kiek įmanoma, pataisykime. Gal niekas taip nesumažina teisingos kritikos, kaip klaidų prisipažinimas. Savo knygoje *Popiežiaus Celistino laiška* Papinis taikliai sako: "Akmenys, kuriais patys mušamės į krūtinę, tuo pačiu išmušami iš mūsų priešų rankų". Ar ne tiesa, kad mes viešai mušamės į krūtinę prieš Mišias, netgi tris kartus, sakydami: "Esu kaltas", vadinasi, suklydau. Esame veidmaniai, jei neprisipažįstame, dargi šokame gintis, kai kiti parodo į mus pirštu pritardami: taip, suklydai!

Bet apie klaidų prisipažinimą čia verta pridėti vieną įsidėmėtiną naudingą dalyką. Visur kitur paprastai daug lengviau ką nors pasakyti žodžiu, negu atlikti darbu. Bet su klaidų prisipažinimu yra atvirkščiai: jas lengviau prisipažinti darbu, negu žodžiu. Lengviau nebedaryti, negu atitaisyti, tarti prisipažinimo žodį, kad suklysta. Toks jau žmogus. Todėl būkime protingi ir to prisipažinimo žodžiu nereikalaukime. Tenkinimės, jei asmuo prisipažįsta darbu — stengiasi daugiau to nebedaryti. Ir neprikaiškime praeities, jei žmogus vengia kartoti, kas joje buvo klaidinga. Trumpai, jei kritika teisinga, turime kreipti į ją dėmesį.

Antrasis dėsnis toks: *jei kritika nepagrįsta, turime numoti į ją ranka*. Dažnai už tą patį dalyką vieni giria, kiti spiria. Jei visų paisysi, liksi be galvos ir nenuveiksi nieko. Gerai sako arabų priežodis: "Jei kiekvienam šuniui lojant stosi, kelionės baigti niekada nevaliosi". Prie šio priežodžio tinka pasakojimas, irgi paimtas iš rytiečių išminties lobyno.

Kitados Indijoje vienas žmogus labai bijojo, ką kiti apie jį pagalvos. Ta baimė taip vargino, kad nuėjo pas savo šalies valdovą klaustis patarimo: "Man nuolat stovi prieš akis, ką kiti gali pamanyti. Todėl nieko negaliu daryti, dažnai bijau net pajudėti.

Tai mane tiesiog veda iš galvos". Senas, išmintingas imperatorius išklauses tarė: "Aš tave pagydysiu, jei darysi, ką liepsiu. Štai puodyne, sklidina aliejaus — iki pat briaunos. Imk ją ir nešk per miestą. Viena gatve nueik, kita vėl grįžk pas mane". Tai pasakęs, imperatorius pašaukė aukštą, plačiapetį vergą, laikantį rankoje didelį kardą. Tada tarė: "Jei pakeliui nuliesi bent vieną lašą aliejaus, jis tuojau pat nukirs tau galvą".

Žmogus išėjo, nešinas sklidina puodyne aliejaus, įkandin sekamas vergo su ilgu, aštriu kardu. Po valandos grįžo atgal į rūmus, nenupylęs aliejaus nė lašelio: galva tebebuvo ant pečių. "Na, — paklausė imperatorius, — ar pakeliui pastebėjai kokį nors žmogų, žiūrintį į tave? Juk su ta puodyne ir sekančiu vergu tu gana keistai atrodei". — "Ne, — atsakė žmogus, — nepastebėjau nė vieno. Visą dėmesį buvau sukaukęs į aliejų. Man mintyje buvo vien tas vergo laikomas kardas". — "Tebūnie tai tau pamoka", tarė valdovas. "Žiūrėk į savo darbą, o ne į kitus: ką jie apie tave galvoja ar sako. Tai lengviausias būdas neprarasti galvos".

Kad ir kaip gerai darysime, kam nors vis tiek užklius. Sakys, kad reikia daryti ne taip, o anaip. Visiems neįtiksi niekada. Todėl į tokią kritiką geriausiai numoti ranka. Vysk. Valančius savo patarlių rinkinyje iš žmonių lūpų yra užrašęs tokį priežodį: "Greičiau šventu paliksi, negu visiems įtiksi". Viename žurnale kartą buvo tokie žodžiai, nurodantys, kaip žmogus niekada neišvengs kritikos: "Savo vaikystėje žmogus yra laikomas angelu. Kai ima augti, tampa kipšu. Užaugęs vadinamas viskuo, pradedant įvairių šliužų vardais. Jei sąžiningai atlieka savo pareigas, yra kvailys. Jei augina šeimą, yra liurbis. Jei pas jį pamatoma pinigų, yra sukčius ir lupikas. Jei pinigų neturi, yra neišmanėlis ir nemoka gyventi. Jei eina į bažnyčią, yra veidmainys. Jei į bažnyčią neina, turi nešvarią sąžinę. Jei aukoja misionjoms, tai daro, norėdamas pasirodyti kitiems. Jei neaukvoja, yra šykštuolis. Žmogui gimus, kiekvienas nori išbučiuoti jo lūpas. Prieš mirsiant visi nori spirti jam į užpakalį".

Jau minėtas vyskupas Valančius tą tiesą iliustruoja pasakojimu apie malūnininką, kuris su sūnumi Karoliu turgaus dieną jojo į Plungę. Kaip besielgė, susitiktams žmonėms vis buvo negerai: nei kad arklį vedėsi, nei kad vienas ar antras jojo, nei kad buvo susėdę abu. Labai panašų pasakojimą randame Aisopo pasakėčiose, tik ten vietoj arklio — asilas. Tėvas ir sūnus neįtikto žmonėms, nei jį vesdami, nei įvairiais būdais juo jodami. Tik Aisopas pridėdą dar vieną būdą, Valančiaus neminimą, kuriuo stengėsi žmones patenkinti: asilą nešti, surišę kojas ir pasikabinę ant karties. Grįžkime prie Valančiaus pasakojimo galo.

Kitą dieną parvykęs su sūnumi namo, malūnininkas suvadino savo vaikus ir tarė: "Vaikeliai, bespėdamas noriu su jumis pabyloti. Mačiau, kaip jūs įsipylyte, kitų papekti. Tau, Karoli, skundžiantis, nieko neatsakiau, nes mačiau jus tebesant vaikais ir nepažįstant žmonių. Kad juoba pažintum, tyčiomis išrinkau turgaus dieną, išjojau dar po pietų, kad daugiau vyrų sutiktumėm. Ką tie sakė, girdėjai pats: kaip nesisėdom, nesumanėm jiems įtikti. Tačiau žinokit, jog žmonės nėra pikti, bet per daug bilūs. Gerai ar negerai, išmintingai ar neišmintingai — turi apie kitus ką norint pasakyti. Šneka ne apie mus vienus, bet apie visus, apie kits kitą". Girdėdamas tai, Karolis tarė: "Bet, tėveli, kaip reikia gyventi ant žemės, žmonėms viską ant pikto verčiant?" Tėvas atsakė: "Sūneli, per kiaurą savo amžių maža teklausyk, o niekuomet nesiteirauk, ką apie tave kalba žmonės. Kad nenorėdamas ką išgirsi, tuojau žvelk į savo sąžinę. Jei ta prikiša tau kokią ydą, kokią parodo žmonės, kuo veikiausiai gailėkis ir sakyk: 'Teisingai žmonės šneka, nes kaltas esmi'. O sąžinei tylint, prasijuok išgirdęs ką, nutilk ir sakyk pats sau: 'Kartais ir aš apie kitus pakalbu, ko čia stebėtis, kad ir kiti man neperleidžia?' "

Tas tėvo atsakymas tartum suglaudžia abu dėsnius, kurie buvo nurodyti. Jei kitų kritika teisinga, prisipažinkime kaltę ir taisykimės; jei nepagrįsta, numokime į ją ranka.

ISPŪDŽIAI IŠ “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KELIONĖS (V)

GUNDA KODATIENĖ

GRĮŽTAME ISPANIJON, liepos 11 d.

Gražus, saulėtas rytas, deja, paskutinis Afrikos kontinente. Sudiev, Maroke! Sudiev, arčiau pažintas Tanžyre! Malonu buvo pabuvoti krašte, kuris nuo viduriniu amžių nepergyveno ypatingų revoliucijų, o per paskutiniuosius 50 metų vyko tik rami evoliucija gabaus administratoriaus Marshall Lyautey ir dviejų monarchų Mohammed V ir Hassan II dėka.

Sudiev ne tik Marokui ir Tanžyriui, bet ir labai draugiškiems *Rembrandt* viešbučio tarnautojams, kurių dauguma studentai. Atsiveikinant jie paprašė palikti atminimui kokį nors suvenyrą iš Amerikos. Nieko daugiau neturėdami, davėme tik smulkių Amerikos pinigų, kiek dar buvo likę. Čia gera pamoka, kad reikia vežtis į tokias keliones kokių nors smulkių dovanėlių. Taip pat reikia pasiimti nemaža smulkių pinigų, ypač po vieną dolerį, kurių labai daug kur prireikia.

Autobusui pajudėjęs, dar bandau apžvelgti įdomias Tanžyro gatves. Darosi kažko liūdna. Jaučiu, kad daugiau į šį kraštą neatvažiuosiu.

Uoste pilna žmonių. Sulipome į laivą ir vėl keliamės per Gibraltarą. Kai kurie užimame laivo apačioje labai patogią kajutę su minkštomis sėdynėmis. Patogiai įsitaisome. Čia pat už bufeto linksmas juodukas spaudžia viliojančią apelsinų sunką. Ir kaip jos negersi — tokia skani, saldi, paragavus norisi Kartoti. Beveik visi susigundėm. Jis sušilęs skuba, vos spėja aptarnauti. Ir vėl reikalingi doleriai. Užmokame po dolerį už puoduką. Bematant jau mes Ispanijos pusėje. Einame per muitinę. Peržiūri mūsų lagaminus, krepšius ir visa, ką tik turime. Visi prisipirkę įvairiausių gėrybių. Pažiūri, nieko nesako, nieko nemuituoja. Mus pasitinka vadovės — Teresė ir Barbara, o taip pat ir pasilikusi Seviliijoje apvogta bendrakeleivė. Prie autobusų laukia ir šoferiai.

Susėdę važiuojame Viduržemio jūros pakraščiu garsaus kurorto Marbella link. Matome beveik plikus uolos kalnus, apaugusius tik sausa žole ir menkais krūmokšniais. Kalnų papėdėse žemė derlingesnė. Matyti karių bandos. Kelias labai vingiuotas, bet ir įdomus nuostabiais vaizdais. Vietomis visai priartėjame prie jūros, matome smėlėtą pajūrį. Kai kur išsikišę dideli akmenys.

Pravažiuojame San Roque miestelį, į kurį iš Algeciras persikėlė dauguma vietinių gyventojų, kai anglai užėmė Gibraltarą. Štai ir šios dienos tikslas — išsvajota Marbella! Laiminga buvau, kad čia atvažiuoju, nes, dar Floridoje esant, draugai, kurie yra buvę Ispanijoje, būtinai patarė pamatyti Marbellą. Sustojame *Andalucía Plaza* viešbutyje. Koks iškilmingas įvažiavimas! Aukštos baltos kolonos kviečia turistus nepravažiuoti. Už jų didžiulės žydinčių gėlių kliombos, įvairių rūšių palmės ir visokie dekoratyviniai medžiai bei krūmai. Gilumoje apyjaunis ispaniško stiliaus šešių aukštų pastatas. Įspūdingas ir vidus su erdviais vestibuliais, moderniais, skoningais baldais, didžiuliais stovinčiais ir kabančiais gėlių puodais. Modernūs ir erdvūs kambariai su balkonais ir puikiais baldais. Mudviejų su vyru kambarys kaip tik į jūros pusę — vaizdas pasakiškas.

Šiandien sekmadienis, tad turime ir tikybinių pareigų. Susitvarkome ir renkamės į jaukią nedidelę salę, kur visiems pakako vietos minkštose kėdėse. Bet jos mūsų neišblaško — atlikdami sekmadienio pareigą, labai nuoširdžiai meldžiamės ir giedame. Mes tikrai turime už ką Dievui padėkoti. Esame visi sveiki, ir kelionė taip puikiai sekasi. Tėvas Vaišnys pasako turiningą, pamokantį pamokslą, labai pritaikintą mums, keliautojams. "Žmogui daug nereikia. Mes, net ir keliaudami, prisiimame per daug daiktų ir save apsunkiname. Daug svarbiau, kur tik nuvažiuojame ar su kuo susitinkame,

Ištaingas Andalucia Plaza viešbutis, kuriame buvome apsistoję.

visur būti taktiškiems, mandagiems, visur turime būti Lietuvos ambasadoriais". O mums kartais tikrai pritrūkdavo kantrybės būti švelniai mandagiems, kai primygtinai seka paskui prekių siūlytojai ar ištiesę rankas jaunuoliai prašo dolerių.

Turėdami laiko, drauge su Aldona ir Onute aplankėme Viduržemio pajūrį. Perkertame didelio judėjimo kelią ir gražia žydinčių raudonų bei baltų oleandų alėja artėjame prie jūros. Koks puikus išplanavimas su terasomis, gėlynais, palmėmis! Poilsiu kėdės, spalvoti lietsargiai, staliukai. Pilna turistų: vieni poilsiauja, kiti maudosi, vaikštinėja. .. Šeimos su vaikučiais. Visai prie kranto priartėjus, kiek nusivyliau. Nėra toks spalvingas, kaip Floridoje. Pilkas smėlis, tamsoka ir jūra. Ak, kokia buvo graži, spalvinga Baltijos jūra Palangoje!

Grįžtant oleandų alėja, sutikome tokią gražią jaunųjų porą, tartum iš pasakos. Atsisėda ant žemės ir fotografuojasi prie di-

džiulio, baltai žydinčio oleandų krūmo. Tas baltai žydinčios krūmas taip tiko prie jaunystės žydinčios, baltais drabužiais apsilvilkusios gražios brunetės ispanės, kad ir mes sustojome, negalėdami atitraukti akių. Onutė su Aldona juos taip pat nufotografavo. Jie nieko nesakė, nesididžiavo, dar ir atsistoję papozavo.

Laiko turėdami, dalis mūsų ekskursantų išvažiavo pasižiūrėti bulių rungtynių. Na, kaipgi, buvęs Ispanijoje, jų nepamatysi? Bulių kovos kilmė ieškotina senovės religinėse žemdirbių apeigose, kuriose bulius buvo seniausias laukų darbams naudotas gyvulys. Jis buvo svarbus religinių apeigų veikėjas. Išskirtinai pasižymėję buliai buvo iškilmingai vainikuojami ir aukojami dievams. Buvo žinomos religinės apeigos Azijoje ir Afrikoje, kur buliai kovojo su buliais. Šis paprotys atklydo į Europą, paplito Viduržemio jūros pakrastyje, o iš čia į ispanų ir portugalų kolonijas.

Arabai ši paprotį pakeitė, paversdami vieša pramoga — bulių kautynėmis su žmonėmis. Ispanai šią nepaprastą, taip labai jų mėgstamą pramogą vadina "corrida de toros", o vietą, kur ši pramoga vyksta — "plaza de toros". Didžiausia ir geriausia bulių kovoms vieta yra įrengta Madride, antrąja yra laikoma Sevilijoje. Visoje Ispanijoje tokių vietų yra 225. Jose telpa tūkstančiai žiūrovų, kaip ir pas mus futbolo rungtynėse.

Nuo senovės laikų piktų bulių veislės auginamos garsių ispanų šeimų. Kovai naudojami 3-5 metų buliai. Penkerių metų buliai patys pavojingiausi ir pikčiausi. Toks bulius sveria apie 1200 svarų, yra labai raumeningas, su pilnai išaugusiais ragais.

Aikštėje po trimito atidaromi vartai ir išleidžiami pikti buliai, pasiruošę bet ką judantį sutrypti ir subadyti. "Banderilleros" su raudonomis marškėmis stengiasi kuo labiau bulių įerzinti. *Matadoras* — svarbiausias šio spektaklio artistas viską stebi ir studijuoja buliaus charakterį. Pasirodo ietinėkai — "picadores" ant arklių. Įpykęs bulius juos puola visa savo jėga, dažnai sužeisdamas arklius. Puldamas jis vis gauna ietį į pečius. Jausdamas skausmą, bulius dar labiau įsiunta. Tada aikštėje esantis *matadoras*, dar vadinamas "torero", stengiasi bulių suvilioti ir, visai prie jo prisiartinęs, su raudona marška jį dar labiau įerzina. Kai buliaus įniršimas pasiekia aukščiausią laipsnį, *matadoras*, gavęs leidimą iš prezidento, metro ilgumo ietimi bulių nužudo, stengdamasis įdurti tarp menčių į pačią širdį. Tuo ir baigiasi drama.

Nežinau kodėl, gal dėl to, kad esu moteris, negaliu suprasti žiūrovų entuziastiškų ovacijų mirties agonijoje. Tačiau pagal žiūrovų pasitenkinimą ir ovacijas vertinamas ir *matadoro* sugebėjimas. Pagarbiai jis gali gauti iš prezidento vieną ar dvi buliaus ausis arba ir nugalėto buliaus uodegą.

Į *matadorus* eina jauni, drąsūs, kovos dvasios pilni vyrai. Eina dėl garbės ir pinigų. Svarbesnėse bulių kautynėse Madride jie gali gauti iki 40 tūkstančių dolerių už kovą. Bet jie tame darbe ilgai neišsilaiko,

Marbella miesto gatvė

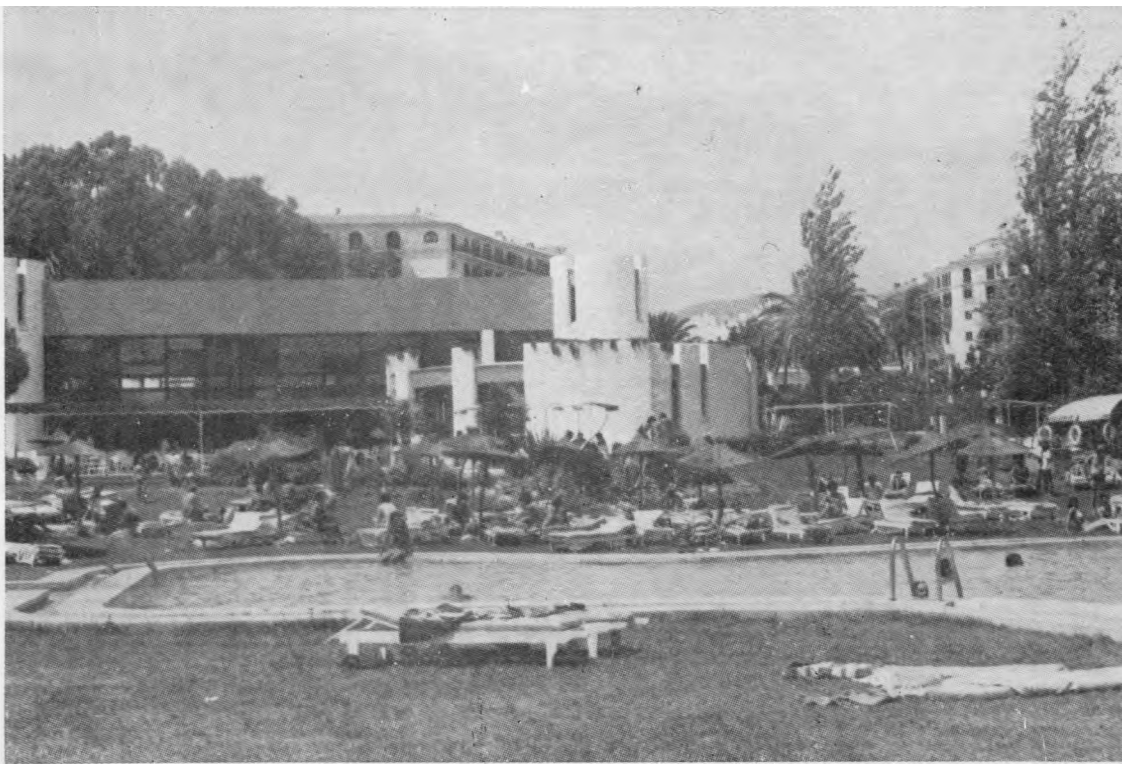
J. Paronio nuotr.

vidutiniškai apie 7 metus. O kiek jų sužeidžia, kartais net mirtinai!

Už 22 dolerius pamatę bulių rungtynes, kai kurie mūsų šaliai visiškai nesidžiaugė, ypač moterys. Ietimis perdurti, kankinami ir žudomi buliai joms paliko klaukų įspūdį.

MARBELLOJE, liepos 12 d.

Šiandien laisva diena papoilsiauti. Pusryčiai buvo puikūs: sūris, dešros, įvairios uogienės, vaisiai, daržovės — rinkis, ko širdis geidžia. Pasijunti tikrai esąs luksusiniame viešbutyje. Po pusryčių kai kurie nuėjo maudytis į jūrą arba į puikius baseinus, o kiti panorą apžiūrėti visų išgirtą Marbellą. Mudu su vyru nutarėme pavaikščioti po miestą. Prie mudviejų prisidėjo ir Regina. Sulipome į viešbučio autobusą, kuris savo klientus net kelis kartus per dieną nuveža į miesto centrą ir parveža atgal į viešbutį nemokamai. Po kelių minučių mes jau cent-

Andalucía Plaza viešbučio kiemas su baseinu.

J. Paronio nuotr.

rinėje miesto gatvėje. Autobusas sustoja prie miesto sodo ir mus išleidžia, kaip žąsų būrį. Sode pilna žmonių, daugelis sėdi patogiuose suoluose po palmėmis, šnekasi įvairiomis kalbomis, ką nors gurkšnoja, niekur neskuba — tikrai jaučiama kurorto dvasia.

Miestas labai švarus, daro gerą įspūdį. Nemaža visai naujų ispanų stiliaus pastatų su metaliniais balkonais. Gatvės grįstos akmenimis arba plytomis. Centrinė gatvė labai plati. Krautuvės moderniai įrengtos, pritaikytos išlepintam turistų skoniui. Daug žalumynų ir žydinčių gėlių gatvėse bei aikštėse. Prie namų, o taip pat ir prie krautuvių, kabo vazonėliai su žydinčiomis gėlėmis. Kai kur jie sukabinti labai aukštai prie kelių aukštų namų. Įdomus tų gėlių laistymas. Ant ilgų kotų pritaisytas laistytuvas, prie jo snapelio priišta virvelė ir nuleista žemyn. Laistytojas, vandens prisipylęs, iškelia laistytuvą gana aukštai. Patraukia virvelę, pasikelia snapelis ir laisto aukštai kabančius gėlių puodus.

Gyva prekyba vyksta ne tik krautuvėse, bet ir gatvėse, ypač centrinėje gatvėje. Prie sienų ir tvorų ant vielų sukabintos suknelės, palaidinukės, chalatai. Praeiviams juos mandagiai pasiūlo. Gatvėse landžioja ir čigonės, nusistvėrusios keletą prekių ir drąsiai siūlančios praeiviams. Pilnos gatvės turistų: amerikiečių, anglų, vokiečių, prancūzų. Įdomi ausiai ta kalbų mišrainė.

Gatvėje matyti ir staliukų su gražiai išdėstytomis prekėmis. Ypač daug brangenybių ir gražių rankų darbo dalykėlių. Viskas auksu žiba. Regina neiškentė ir nusipirko apyrankę. Prie manęs prikibo ispanė ir įsiūlė ispanišką suknelę su mezginiais. Užsimačiau nusipirkti lūpų pieštuką, nes iš namų nebuvau pasiėmusi. Užeiname į kosmetikos krautuvę. Paprasčiausias pieštukas — 7 dol. Manau, čia kas nors ne taip. Užeinu į kitą krautuvę — tas pat. Regina sako: "Nepirk, aš turiu du, tau vieną padovanosiu". Taip ir neišbandžiau ispaniško pieštuko.

Pabandome nususukti nuo pagrindinės

gatvės. Einame jūros link. Pristatyta daugybė automobilių, daugiausia maži, ispaniški. Prasideda erdvi aikštė su gėlynais ir žalumynais. Puikus priėjimas prie jūros gražiais takais. Suolai, kėdės, lietsargiai, stalai labai gražiai, planingai sustatyti. Cementu aptvertos apskritos maudyklės, tartum baseinai, palikta tik angos jūros vandeniui įtekėti. Amerikos pajūrio biznieriai galėtų pasimokyti, kad ir čia paplūdimiai būtų patrauklesni turistams. Dabar rūpinamasi tik moderniais pastatais, viešbučiais ir moteliais, kad tik daugiau būtų galima iščulpti pinigų, o pajūrio grožiu niekas nesirūpina. O čia galėtų būti įrengti puikūs paplūdimiai.

Besibastydami po gatves, pavargome. Sėdę į autobusą, parvažiuome į viešbutį, atsigaivinome ir vėl išėjome pavaikščioti po gatves arti jūros. Pristatė čigonė su gražia apyranke, prašydama 100 dol. Pasiūliau 20. To tik tebereikėjo. Jau ji mūsų nepaleido. Ėjo iš paskos per keletą kvartalų, vis po trupčiuką nuleisdama, kol pagaliau atidavė už 20 dol. Ar ji auksinė, ar tik šalia aukso pagulėjus, man ne tiek svarbu, vis tiek turėsiu prisiminimą iš Marbellos ir iš Ispanijos čigonės. Ispanijoje beveik kiekviename mieste teko sutikti čigonų. Jų reikia saugotis, ypač vaikų, kad neįkištų rankos į rankinuką. Vaikai vis prašo pinigų.

Į viešbutį grįžome vakare. Visi dalinomės dienos įspūdžiais, nes šią laisvą dieną visi praleidome skirtingai. Kai kurie visai nebuvo mieste, o džiaugėsi tik jūra ir baseinai. Daug ką nusipirkti buvo galima ir viešbučio krautuvėje, kur kainos buvo tokios, kaip ir mieste.

Rytoj teks pasakyti sudiev ilgai atmintinam *Andalucia Plaza* viešbučiui ir pasitikti naujų įspūdžių dieną.

• Vatikane turėjo posėdžius katalikų ir anglikonų atstovai, ruošdami platesnius pasitarimus tarp abiejų tikybų atstovų. Siekiama rasti būdus sueiti vienybėn.

• JAV Pritaikomojo apaštalavimo centras pravedė tyrimus apie amerikiečių religinius nusistatymus ir surado, kad jie stiprėja, didėja pasitikėjimas organizuota Bažnyčia.

Kuraičio palikimas lietuvių šviesuomenei (II)

(Atsiminimai ir įvadas į jo mąstymą)

Vytautas Bagdanavičius

5. PASKALIS IR JO TIKSLINGUMO MOKSLAS

Kuraitis yra parašęs studiją apie Paskalį — filosofą. Atrodo, kad tai buvo jo diplominis darbas Liuveno universitete. Neatrodė, kad šis filosofas būtų atitikęs Kuraičio dvasią. Ši tema greičiau jam buvo universiteto paskirta. Paskalis yra kontroversinė asmenybė. Jis yra tikslųjų mokslų žmogus, bet, antra vertus, jo tikėjimas, galima sakyti, yra atsietas nuo žemiškų dalykų. Paskalis kurį laiką buvo susijęs su jansenistiniu sąjūdžiu, kuris į pasaulį žiūrėjo kaip į blogybę.

Paskalis yra praktiškas žmogus. Jis yra laikomas karučio (wheelbarrow) išradėju. Jis yra žinomas savo pasipriešinimu Dekartui, pervertinusiame žmogaus mąstymo galią. Geras Paskalio vardas taip pat yra pažeistas jo išsišokimais prieš jėzuitus. Kuraitis apgina jo garbę, rasdamas jo filosofinėje galvosenoje keletą pozityvių bruožų. Paskalį apginti iš tikro reikia.

Mums čia, žinoma, rūpi ne Paskalis, bet Kuraitis. Kuraitis prikiša Paskaliui, kad jis per mažai įvertino žmogaus galią įrodinėti. "Įrodinėti mes stengiamės neaiškias iš savęs tiesas paaiškinti pasigelbėdami aiškesnėmis, pagaliau tokiomis, kurios iš savęs yra aiškios" (Blaise Pascal kaipo Filosofas. *Logos*, 1925 m., 2 nr., 189 psl.). Kuraitis toliau teigia, kad "yra tokių iš savęs aiškių tiesų,

nes jeigu jų nebūtų, tai joks aiškinimas nebūtų galimas” (ten pat). Kaip žinome, Kuraitis Dievo buvimo nelaiko žmogui savaime aiškia tiesa. Dievo buvimas yra reikalingas įrodymo. Tokia savaime aiški tiesa Kuraičiui yra prieštaravimo dėsnis, būtent, *kad tuo pačiu atžvilgiu kas nors negali būti ir nebūti*. Šiame pasisakyme pasirodo charakteringas Kuraičio galvosenos bruožas — labai vertinti žmogaus įrodymo galią. Tai nėra šiandien populiaru pažiūra, kalbant apie Dievo pažinimą. Daug kas šiandien net ir krikščioniška prasme tikinčių žmonių yra linkę nusikreipti nuo įrodymų ir pasilikti prie Paskalio "širdies" argumento. Paskalis žmogaus jausmą pažinimo srityje labiau vertina negu protą. Tai, žinoma, nėra Kuraičio galvosena.

Kuraitis Paskalio galvosenoje yra pastebėjęs ir išryškinęs vieną bruožą, kurį jis vadina *visatos tikslingumu*. Paskaliui tikslingumas reiškiasi visur. Tuo tarpu jo oponentas Dekartas "savo gnoseologijoje ir gamtos filosofijoje nepaisė tikslingumo" (ten pat, 191 psl.). Praradimas tikslingumo moderniojoje filosofijoje yra pasireiškęs daugeliu modernios žmogaus galvosenos negerovių. Viskas tada pasidarė be ryšio, be santykio, be galimybės pažinti ir įrodyti.

Paskalio tikslingumo bruožą Kuraitis vertina ir apgailestauja, kad šią savo galvosenos šaką Paskalis nėra plačiau išvystęs. Kuraitis rašo: "Gaila tik, kad Paskalis labiau neišsigilino į įvairių galių veikimo tikslingumą, į sąryšį tarp tų galių veikimo prigimties ir tikslingumo, į tikslingumo santykius tarp abejojimo ir tiesos meilės" (191 psl.).

Ši Kuraičio pastaba duoda šviesos jo paties galvosenai ir dabarties ar ateities filosofiniams rūpesčiams. Iškeldamas tikslingumo vaidmenį, Kuraitis susisiekiama su šiais laikais modernia *fenomenalistine filosofija*, pradėta Husserlio, pagal kurią kiekvienos būties sąrangoje esąs tikslingumo bruožas. Tradicinė filosofija mokė, kad būtybėse galima išvelgti du bruožus: *esmę* ir *egzistavimą*, o fenomenalizmas pridėdą, kad kiekvie-

noje būtyje esama taip pat ir *tikslingumo*— esminės sudedamosios dalies.

Husserlio naują filosofinę kryptį Kuraitis labai vertina kitame savo straipsnyje: "Iš šių laikų filosofijos judėjimo" (*Logos*, 1922 m., iii psl.). Tame straipsnyje Kuraitis Husserlį vertina ne dėl jo tikslingumo bruožo iškėlimo, bet dėl bendresnės priežasties, būtent, kad pagal jo mokslą protas sugeba iš pojūčių medžiagos pažinti esminius būties dėsnius ir tokiu būdu sudaro reikiamą atsvarą Kanto pažinimo mokslo uždaramui.

Šiandien fenomenalizmas darosi tokia populiaru ir reikšminga filosofinė kryptis, kad jos atstovų esama ne tik universitetuose, bet ir popiežiaus soste. Čia turima galvoje popiežius Jonas Paulius II, kuris yra formalus husserlinės filosofijos atstovas. (Šiuo reikalu atkreiptinas dėmesys į mano straipsnį "Filosofas Popiežiaus soste", *Draugas*, 1979 m. gegužės 26 d.).

Įvesti tikslingumą į visatos struktūrą ir į filosofinę galvoseną nebus lengvas uždavinys. Tam priešinsis visas pasaulio daiktų apraiškų ir įvykių chaotiškumas, kuris kiekvienam krinta į akis. Rasti šiame apraiškų turtingume kokį planą ar tikslą yra ne mažesnis uždavinys, kaip atrasti Dievą. Ir sunkenybė šioje srityje nebus lengvesnė, negu ją turi krikščioniško tikėjimo gynėjai.

Šalia to čia atsiranda dar kita sunkenybė, labiau filosofinės prigimties. Pats Kuraitis sutinka, kad Dievas nėra betarpiškai pažįstamas. Panašiai jis būtų galėjęs pasakyti, kad ir tikslingumo išvelgimas visatoje nėra betarpiškai pažįstamas. Tačiau nors jis nėra betarpiškai pažįstamas, jis gali būti žmogaus proto uždaviniu tikslingumą pažinti, įvertinti ir juo naudotis savo praktiškame gyvenime.

Dar grįžkime prie Kuraičio pastabos Paskaliui. Šioje savo pastaboje Kuraitis yra labai sodrus. Jam rūpi ne tik išorinių dalykų tikslingumas, bet ir vidinis žmogaus galių tikslingumas. Kitaip sakant, ar tokia žmogaus galia kaip protingumas veikia tikslingai. Jei taip, tai reiškia, kad žmogus turi vidinį sugebėjimą pažinti tiesą. Ir tai pats

Kuraitis paryškina savo klausimo tąsą: koks yra sąryšis, pavyzdžiui, tarp proto pažinimo ir prigimtyje glūdinčio tikslingumo pažinimo? Kuraitis nesitiki labai tiesioginio ir teigiamo atsakymo į tą klausimą, nes jis žino, kad žmogus yra ne tik pažįstantis, bet ir klystantis, ir abejojantis. Dėl to jis toliau klausia: koks yra tikslingumo santykis tarp abejojimo ir tiesos meilės? Verta yra dar atkreipti dėmesį į paskutinį žodį. Kuraičio dvasiai, rodos, būtų labiau tikę apsieiti be žodžio *meilė* tame sakinyje ir jį užbaigti tik tiesos pasiilgimu, tačiau Kuraitis nesustoja tik prie tiesos, bet prideda ir jos meilę. Tai gi Kuraičiui tiesa nėra vien siauras intelektualizmas, bet toks pažinimas, kuriame vaidmuo tenka ne tik sausai tiesai, bet ir meilei.

Gal kai kam atrodo, kad čia yra per didelis dalyko "suploninimas", neturįs praktiškos reikšmės tikėjimui. Į tai atsakant, reikėtų pastebėti, kad mes dažnai per pigiomis priemonėmis tikimės paliudyti tikėjimą, manydami, kad tam reikalui užtenka pakalbėti apie liturgiją, sakramentus, dorinį įsipareigojimą, socialinius uždavinius. Bet to dar neužtenka. Šiandieniniam žmogui, perėjusiam liberalizmo, socializmo ir komunizmo mokyklas, tikėjimo klausimas yra daug gilesnis, negu daugelis mūsų tikėjimo atstovų nori suprasti.

1970 m. spalio 17 d. Vatikano sekretoriatas netikintiesiems buvo suruošęs seminarą, kurį komentavo prancūzų "Esprit" 1971 m. sausio numeryje. Nesigilindami nei į seminaro, nei į "Esprit" pažiūrų atpasakojimą, norime tik atkreipti dėmesį į "Esprit" pasisakymą, kad šiandien atsivertimai į krikščionių tikėjimą vyksta ne dėl krikščioniško mokymo, bet dėl skaitymo tokių sausų autorių, kaip Leibnicas, Kantas, Aristotelis, Husserlis, Rousseau ir Marksas (5 psl.),

Sunku suprasti šitokio atsivertimo kelią. Šis kelio aptarimas galbūt sako tik tiek, kad mes šiandien stovime prieš gilesnę tikėjimo krizę, negu paprastai manome. Šia proga darosi aiškesnė ir Kanto pažinimo krizė. Jis pajuto, kad paprastos sąvokos, atsietos nuo tikrovės, nieko arba labai mažai pasako apie

tikrovę. Iš čia bus kilusi jo "grynojo proto kritika" (t.y. Kanto pagrindinio veikalo antraštė). Gelbėdamasis iš savo krizės, Kantas visą tiesos, pažinimo ir tikėjimo turinį sudėjo į žmogaus valią. Tačiau, kaip nesunku suprasti, valia be protinio pažinimo išvirsta į sauvalią. Norint mūsų laikais rasti naują sanderinę tarp žmogaus norų ir proto, kaip tik tikslingumo momento įvedimas į visas šias diskusijas greičiausiai ir yra kelias, kuriuo galima tikėtis išsigelbėti iš esamų krizių.

6. MARBURGO FILOSOFIJOS KRITIKA

Krizių yra daug ir didelių. Kuraitis kaip tik tai buvo įsisaugojęs. Jam ne tiek rūpėjo senas Paskalis, prie kurio jis daugiau savo filosofiniame darbe negrįžo, kiek jo laiko filosofinės srovės. Tai liudija tų pačių 1925 m. "Logos" žurnalo 2-me numeryje įdėtas Kuraičio straipsnis apie Marburgo universiteto filosofinę kryptį vieno jų filosofo Paul Natort mirties proga. Šio universiteto filosofijos veiklą sudarė tolimesnis Kanto filosofijos ugdymas. Marburgo filosofai Karaliaučiaus filosofo pažiūras gynino, bet kartu jas ir gadino. Kuraičiui rūpėjo du dalykai: ir Kantas, ir tai, ką iš jo darė Marburgo mokykla. Dėl to šiame straipsnyje Kuraitis apibūdina trumpai ir, reikia manyti, išsamiai marburgiškų galvojimą ir aptaria, ką jis reiškia Kanto studijoms.

Pagrindinis rūpestis tiek Kantui, tiek marburgiškams buvo išsiaiškinti žmogaus pažinimą, o gal, tiksliau sakant, sukurti teoriją, išsiaiškinančią kaip vyksta ir kokios prasmės yra žmogaus pažinimo teisingumas.

Jau ir Kantui pažinimas nedaug siejosi su žmogaus gyvenama aplinka. Jo pažinimas buvo greičiau žmogaus protavimas, nedaug atsirėmęs daiktu, kurį jis vadino "Ding an sich". Marburgo filosofijoje daikto reikšmė pažinime visiškai išnyko. Daiktas marburgiškams sudaro tik progą protui veikti. Šį savo vaidmenį atlikęs, daiktas visiškai išnyksta; pasilieka tik mūsų pažinimo turinys.

Maža to. Marburgo filosofams ir pats protaujantis žmogus nustoja realumo. Individualaus asmens vaidmens pažinimo atžvilgiu ši filosofijos kryptis nevertino. Mes,

žmonės, pasak jų, esame tik mitiškos kūrybos padariniai. Mokslas ir filosofija yra ne kas kita, kaip logiškas galvojimas. Pažinimas yra žmogaus pastanga, siekianti idealo, bet niekad nepasiekianti. Visi mūsų pažinimai yra reliatyvūs ir hipotetiniai. Pažinimas greičiau yra tik galvojimo metodas, o ne pažinta tiesa.

Nepaisant to, protas vis dėlto turi pretenzijų reguliuoti dalykus, tačiau tas reguliavimas nuolatos keičiasi. Ir tas reguliavimas sudaro gyvenimo esmę. Patirtis sudaro proto veikimui progą, tačiau protas yra nepriklausomas nuo tos progos. Jis yra mokslinių faktų kūrėjas, o ne aiškintojas. Protas, būdamas nepriklausomas nuo išorinių faktų, juo labiau yra nepriklausomas nuo metafizinių esybių, kaip pvz. Dievo, dvasinės sielos, religijos.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kaip Kuraitis kritikavo Marburgo mokyklos pažiūras, nes iš to labiausiai pasirodo, kokia yra Kuraičio filosofija. Pagrindinis Kuraičio priekaištas yra nukreiptas ne į tai, ko marburgiškiai moko, bet į tai, kuo jie remia savo mokymą. Kuraičio manymu, pagrindinis filosofo uždavinys arba, tiksliau sakant, pirminis uždavinys yra įrodyti, kad jo filosofijos pagrindai yra teisingi. Marburgiškiai tuo visiškai nesirūpina. Jie savo sistemos pagrindu ima Kanto filosofiją, visai nesistengdami pasiteisinti, kodėl jie šią filosofiją laiko verta imti savo galvosenos pagrindu.

Kuraitis sako, kad filosofas visų pirma turi peržvelgti visas didžiąsias filosofines sistemas, net ir tokias, kaip skepticizmas, kuris buvo gyvas šio šimtmečio pradžioje, ir tik jas įvertinęs ir sukritikavęs, gali pasirinkti tokią sistemą, kuri, jo manymu, yra artimiausia tiesai. Teigu šitokiu keliu marburgiečiai būtų priėję prie Kanto filosofijos, Kuraičio priekaištas jiems būtų mažesnis. Bet jeigu tuo klausimu jie nekvaršino sau galvos, tai jų filosofavimą Kuraitis laiko naiviu. "Matyti filosofijos uždavinį savotiškoje Kanto filosofijos egzegezėje ir kritikoje yra daugiau negu naivu" (207 psl.).

Kuraitis savo mokiniams sakydavo, kad visų pirma reikia sukritikuoti ar įvertinti tas filosofijas, kurios yra reiškusios ligi šiol. To nepadarius, nėra pilnaprasčio filosofo. Žinoma, gali būti atskirų sričių filosofijų, pvz. kultūros filosofija, tautiškumo filosofija, meno filosofija, tikslųjų mokslų filosofinis svarstymas, bet tai nėra pirminė filosofija, Kuraičio supratimu. Dėl to į Kuraitį turime žiūrėti ne kaip į šiaip filosofuojantį žmogų, bet kaip į filosofą, kuris rūpinasi pagrindiniais žmogaus buvimo ir pažinimo klausimais. Tai ne daug kam į galvą ateinantys klausimai. Daugumai žmonių šie klausimai yra nereikalingi. Ir Kuraitis tai suprato. Kartą, rodos, tame paskutiniame seminare, kuriame mūsų buvo tiek nedaug, Kuraitis, lyg supratęs ar galbūt išgirdęs mūsų nusiskundimą, kad žmonės nesirūpina pagrindiniais klausimais, pasakė, kad tai yra natūralu. Daugeliui žmonių tokie klausimai taip dažnai nekyla. Jiems užtenka praktiškų atsakymų. O kalbėdamas apie filosofijos reikšmę religijai, Kuraitis yra pasakęs, kad daugeliui labai tikinčių žmonių filosofinis priėjimas prie religinių tiesų yra nereikalingas. Jie turi tiesiogines priėjimą prie apreiškimo, religijos ir Bažnyčios. Tačiau kai kuriems žmonėms to neužtenka, ir jie yra susirūpinę pagrindiniais žmogaus buvimo ir pažinimo klausimais.

Pateikęs filosofijos pagrindimo priekaištą, Kuraitis pereina ir prie dalykinio marburgiečių filosofijos vertinimo. Ir šios rūšies priekaištą, ar pagrindą priekaištui, Kuraitis paima, jei taip galima išsireikšti, iš kalbinės srities. Jis sustoja prie klausimo, ką reiškia žodis *pažinimas*. Jo supratimu, "pažinimas turi tiesą tik tuomet, kai išreiškia dalyką (pilnai ar dalinai) taip, kaip jis yra" (208 psl.). Tačiau jeigu, marburgiečių supratimu, pažinimas yra greičiau tik "pilnai apspręstas pažinimo idealas" (206 psl.), tai apie šio pažinimo santykį su pažįstamu dalyku netenka kalbėti. Dėl to Kuraitis šitaip aptaria marburgiečių vaidmenį pažinimo srityje: "Nusistatymas čia nesiderinti prie dalyko, prie fakto, reiškia nenorėjimą paisyti tiesos interesų arba nekritišką prie-

tarams pasidavimą" (208 psl.). Kitais žodžiais tariant, marburgiečių pažinimo mokslas yra nusistatymas nepažinti daikto taip, kaip jis yra.

Šia proga galime pridurti, kad toks marburgiečni nusistatymas iš tikro yra Kanto mokslo pratęsimas, kad daiktas nėra žmogaus pažįstamas ir kad jis yra tik užuomina žmogaus protui, kuriuo toliau neverta domėtis. Arba, pasinaudojant kitu marburgiečiu terminu, daiktiškumas iš žmogaus galvojimo išnyksta ir pasidaro tik reliatyvus. Tačiau vietoj to žmogaus galvosenoje atsiranda "grynos" sąvokos, kurios reguliuoja jo gyvenimą.

Kai Kuraitis 1925 m. rašė savo straipsnį apie Natorp filosofiją, šios filosofijos visuomeniniai padariniai dar nebuvo pasirodę gyvenime. Tačiau vėliau ir pačiam Kuraičiui, ir mums teko tuos padarinius pergyventi vokiškojo nacionalsocializmo forma. Ši sistema ne vienu atžvilgiu yra Marburgo filosofijos pritaikymas politiniame, visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime. Nacionalsocializmas, susidaręs vieną kitą labai siaurai apribotą sąvoką, nepaisydamas esamos tikrovės, pradėjo tvarkyti gyvenimą. "Grynas", nuo prigimties atitrauktas pažinimas nacistinėje Vokietijoje pradėjo "gryninti" gyvenimą rasiniu būdu ir įvairiais kitais prievartos keliais.

7. TARPTAUTINIS KURAIČIO PASIREIŠKIMAS

Kuraitis nesivaržė reikštis su savo filosofinėmis pažiūromis ir tarptautinėje plotmėje. Jis dalyvavo 1924 m. Tomistinės filosofijos tarptautiniame kongrese Romoje ir tai aprašė 1925 m. "Logos" žurnale (1 nr., 68-78 psl.). Straipsnio antraštė "Internacinis tomistinės filosofijos kongresas Ryme".

Tomistinė filosofija šiandien yra net paniekos žodis daugelio šviesuomenės lūpose. Tačiau tai yra greičiau neteisingo šios filosofinės krypties pažinimo padarinys, negu jos kritika. Kas šiandien piktinasi tomizmu, tai turbūt iš tikrų jų piktinasi nominalizmu, kuris per keletą naujųjų amžių šimtmečių atstovavo tomizmui, bet tai darė arba labai nepilnai, arba net jį iškreipdami. To-

mizmą paprastai kaltina per dideliu dėmesiu sąvokai ar bendrybei ir nepaisymu individualumo ar konkretumo. Tačiau šis priekaištas labiau tinka nominalizmui. Sąvokos nuo konkretybės atskyrimą Vakarų filosofijoje pradėjo ir net įvykdė W. Occamas (1285-1347) ir kiti nominalistai. Jie filosofijos objektą padalino pusiau: iš sąvokos padarė tik teorinį dalyką, o į individualius dalykus žvelgė visai atskiru žvilgsniu, nieko bendro negalinčiu turėti su sąvoka ar bendrybe. Šis nominalistų įvykdytas tikrovės perskėlimas Vakarų filosofijoje vėliau reiškėsi ir tebesireiškia įvairiomis kryptimis bei srovėmis, kurių vienos eina bendrybės ar teorijos kryptimi, o kitos — individualybei dėmesio kryptimi, nerasdamos tarp savęs sąryšio.

Nuo to nukentėjo tomizmas. Jis buvo palaikytas teorinės bendrybės atstovu ir konkrečios tikrovės priešiu. Iš šio priekaišto tomizmą išgelbėjo popiežius Leonas XIII tuo būdu, kad savo dėmesį gyvenimo konkretybėms pagrindė šv. Tomo filosofija. Jo sąjūdis už darbininkų teises ir demokratiją buvo pagrįstas ne kuo kitu, o šv. Tomo realizmu. Tai akivaizdžiai sako, kad tomizmas nėra atsisiejęs nuo gyvenimo konkretybės, nors jis didelį dėmesį kreipia į bendrybę ir teorinį galvojimą.

Šitaip suprasto tomizmo atstovas buvo Kuraitis. Jis mėgo studijuoti esminius dalykus, tačiau jo sąvokos kilo iš konkrečios partitės. Ir šiaip jis nebuvo nuo realių reikalų atitrūkęs žmogus. Tai liudija faktas, kad jis domėjosi atskirais žmonėmis, rėmė ar organizavo jų studijas, buvo ateitininkų federacijos dvasios vadas ir domėjosi viskuo, kas dedasi gyvenime. Vienu tarpu jis net galvojo sutelkti bendram pokalbiui ar bendriems pasitarimams įvairių fakultetų žmones, pradedant Teologijos-Filosofijos fakultetu, o baigiant Teisės ir Ekonomijos fakultetais.

Tarptautiniame filosofų suvažiavime Romoje Kuraitis norėjo skaityti paskaitą, tačiau, per vėlai sužinojęs, negalėjo būti laiku įtrauktas į dienotvarkę. Bet jis net keturis kartus įsijungė į diskusijas ir buvo paminė-

tas kongreso aprašyme prancūziškame žurnale.

"Logos" žurnale Kuraitis išsamiai aprašė kongreso paskaitas. Jis jas skirsto į tris grupes: pažinimo mokslą, būties mokslą ir filosofijos santykius su eksperimentiniais mokslais. Jo paskaitų santraukos yra tikslios. Jas įdomu skaityti ir po 60 metų. Daugelis problemų, kurios ten buvo svarstomos, tebėra gyvos ir šiandien. Tačiau šie laikai jau turi ir savitų filosofinių kryptių, kurios tada dar nebuvo plačiau pasireiškusios. Tarp jų galima paminėti egzistencializmą ir loginį pozityvizmą.

Kadangi mums čia rūpi Kuraitis, tai, palikdami nuošaly kitus, nors ir vertingus pasisakymus, sustosime tik prie jo pasireiškimų. Kuraičio pasisakymai priklauso tik pirmajai paskaitų grupei, kuri svarstė žmogaus pažinimo problemą. Kuraitis kalbėjo šiais klausimais:

1. Apie būties mokslo, arba ontologijos, pirmenybę prieš kitus mokslus ir prieš kitas filosofines sistemas. Tuo jis norėjo pasakyti, kad būties mokslas yra pagrindinesnis žmogaus protavimo objektas už pažinimo mokslą.

2. Apie diskusijų su skepticizmu metodą.

3. Apie būdą diskutuoti su idealizmu, t.y. su tokiomis filosofinėmis kryptimis, kurios vienaip ar kitaip pažinimo klausimu apsieina be santykio su pažįstamu objektu.

4. Kuraitis pasisakė, kaip būtų geriausia vadinti tą mokslą, kuris svarsto žmogaus pažinimo problemas. Šis mokslas yra ypačingai aktualus moderniais laikais. Kuraitis tose paskaitose bus girdėjęs įvairių šio mokslo pavadinimų, pavyzdžiui: kritika, pažinimo teorija, epistemologija, materialinė logika ir t.t. Jis siūlė šį mokslą vadinti gnoseologija. Šią Kuraičio pastabą labai įvertino kongreso sekretorius J. Le Rochellec, tai aprašydamas prancūziškame žurnale. Reikia pasakyti, kad kiti šio mokslo pavadinimai netrukus pradėjo išnykti iš studijų, o dabar dažniausiai yra sutinkamas gnoseologijos vardas. Lietuviškai mes tai paprastai vadiname pažinimo mokslu.

Grįžtant prie Kuraičio pasisakymo ontologijos mokslo pranašumo reikalu, kad dalykas būtų aiškesnis, verta kai ką pridėti. Mat moderniais laikais iškilus didelėms abejonėms apie žmogaus galią pažinti šalia jo esančius dalykus, daug kas priėjo beveik prie to, kad pats daikto buvimas jiems pasidarė abejotinas. Dėl to pažinimas pasidarė vertingesnis dalykas už buvimą. Tačiau Kuraitis kėlė mintį, kad bet kurio dalyko buvimas yra pagrindinesnis dalykas negu jo pažinimas. Dėl to Dekarto pastanga paties žmogaus buvimą pagrįsti tuo, kad jis yra pažįstantis, yra klaidinga. Dekartas sakė: *mąstau, taigi esu*. Iš tikrųjų žmogaus mąstymas yra viena iš jo buvimo apraiškų. Ir labai vertinga apraiška.

Būti pirmiau, negu pažinti, yra viena iš pagrindinių tomistinės aristotelinės filosofijos tiesų. Tačiau moderniais laikais ši tiesa dažnai yra praleidžiama iš akių, užleidžiant jos vietą įspūdingesniems buvimo pasireiškimams. Dėl to Kuraitis kvietė filosofus kreipti daugiau dėmesio į pačią būti, kuri reiškiasi įvairiomis buvimo apraiškomis. Būtis yra nepriklausoma nuo to, ar kas ją pažįsta, ar ne. Dėl to pažinimo mokslas gali tik sekti buvimo mokslą. Būtį, kaip kažką, kas yra, kiekvienas žmogus suvokia pačiu savo buvimu. Tik tolimesni, specialesni būties bruožai žmogui atsidengia įvairių mokslų metodais. Šitokia yra Kuraičio pasisakymo prasmė už ontologijos pirmenybę prieš gnoseologiją.

Turi praktiškos reikšmės Kuraičio pasisakymas abejonės ir skepticizmo klausimu. Kuraitis neneigė fakto, kad žmogaus pažinime ir galvosenoje gali būti abejonių. Į abejojimą jis net žiūri kaip į priemonę išvengti klaidos. Reikia atkreipti dėmesį, kad šis pasisakymas yra ne "dogmatinis". Susitinkant su abejonės reiškiniu dvasiniame gyvenime, Kuraitis siūlo atkreipti dėmesį į abejonės tikslą. Abejonės tikslas gali būti noras pažinti tiesą ir tokiu būdu gali vesti į tiesą. Tačiau jeigu žmogus abejoja, norėdamas apsaugoti savo turimą įsitikinimą, kuris yra klaidingas, toks abejojimas neatves į tiesą. Taip pat nepasieks tiesos toks

abejojimas, kuris remiasi baime, kad, priėmus tiesą, reikės padaryti iš jos kylančias išvadas.

Taigi abejonė yra realus faktas žmogaus pažinimo procese. Tačiau čia pat Kuraitis pažymėjo, kad yra tiesų, kuriomis negalima abejoti, būtent: *kad yra pats abejojantis žmogus, kad yra kiti tiesioginio pažinimo dalykai.*

Ne mažiau aktualus yra Kuraičio pasisakymas ir diskusijų su idealistinės filosofijos atstovais reikalu. Jie yra linkę tiesą išvelgti pačiame pažinimo procese, arba iš kitur žmogui atėjusioje idėjoje, arba pačiame žmogaus psichiniame gyvenime ir tokiu būdu ją esant nepriklausomą nuo aplinkinės tikrovės. Kuraitis tvirtino, kad pažinimas pats savo objekto nekuria. To niekuomet negalima išleisti iš akių. Jis sako, kad pažindami mes sužinome kai ką naujo, ko pirmiau nežinojome. "Pažinimo objektas yra nepriklausomas savo buvimu nuo jį pažįstančio pažinimo akto" (71 psl.).

Įdomu yra skaityti mokytojo raštus, prėjus daug metų. Tai yra dėl kelių priežasčių. Visų pirma dėl jų pačių vertingumo. Būdamas jaunas, ne viską supratai, ką mokytojas sakė. Tik ilgainiui atsidendia kai kurių pasakymų sodri reikšmė. Bet tam reikėjo ne mažos ir mokinio patirties. Tą pavėluotą išmokimą esu patyręs ne vien Kuraičio, bet ir kitų mokytojų atžvilgiu. Sena tiesa kartais nušvinta nauja šviesa, susidėjęs tam tikroms aplinkybėms. Bet senų mokytojo raštų skaitymas yra įdomus dar ir kitu atžvilgiu. Jis primena kai ką iš mokytojo pareiškimų, kurie buvo užmiršti, ir skaitymo proga vėl grįžta atmintin. (b.d.)

• Lenkijoje išleistas specialus pašto ženklas, paminint šv. Maksimilijono Kolbės kanonizaciją. Šventasis pavaizduotas kalinio drabužiais nacių stovykloje. Praėjusią vasarą Lenkijoje taip pat išleisti trys pašto ženklai paminėti 600 m. Čenstakavos Dievo Motinos sukakčiai. Viename ženkle yra Čenstakavos Dievo Motinos stebuklingas paveikslas, kitame — 1655 metais švedų apgulta Čenstakava, o trečiame — šventovės gynėjas švedų puolimo metu kun, Augustinas Kordeckis.

Trys gyvenimo vaizdeliai

Vytautas Kasniūnas

3. SŪNELIS LEPŪNELIS, IR Į VYRUS IŠAUGĘS, VYRO DALIOS NEIŠGYVENO

*Andriui Savickui,
jo mylimam posūniui Juozui Kazėnui
mirus, reiškiamo nuoširdžią
užuojautą.*

Ginklo ir studijų draugai

"Tai tau ir užuojauta, — pagalvoju, — ginklanešiai ir draugai be pavardžių! Kas jie tokie?"

Versdamas dienraščio mirties užuojautų puslapį, sustojau prie kitos užuojautos, kur prie Juozo Kazėno pavardės buvo pridėta "tragiškai žuvus". Čia parašyta *mirė*, o kitur — *žuvo*. Krito į akis užuojauta: "Birutei Savickaitei-Kazėnienei, jos mylimam vyrui Juozui tragiškai žuvus, reiškiamo užuojautą". Pasirašė draugės mergautinėmis ir vyrų pavardėmis.

"Savickas, Savickaitė, Kazėnas posūnis, Kazėnas vyras, Savickas patėvis...kažkodėl pakartojau pavardes, šeimų ryšius ir jau buvau begriebiųjų kitą laikraštį, kai vėl įnikau į mirties skelbimus, ieškodamas daugiau užuojautų.

Aš gerai pažinojau vieną Kazėnienę, jei ta pati Liucija, nes tų Kazėnų yra labai daug. Ir Savickų pavardžių užtinku spaudoje. Vienas Savickas buvo atsargos karininkas, devynių gabumų vyras, kaip mes jį vadindavome. Lyg nemačiom praslinkęs jo

vardas dabar lyg garsu nuskambėjo: Andrius, Andriukas, gražus, aukštas vyras garbiniuotais plaukais. Kad jį kur galas! Nematytas šimtmečius! .. Pažinojau jo žmoną. Iš kur dabar atsirado Kazėnienė ir jos sūnus Juozas, Andriaus posūnis? Liucija Kaupaitė-Kazėnienė ištekėjo už Vinco Kazėno. Juk juos pažinojau iš studijų dienų. Kaip jie dabar susimaišė, susigiminiavo... Kur Savickienė ir Vincas Kazėnas? Jų nemini...

Mudu su Mina išėjome pasivaikščioti į mišką, paskui pasukome į paežerį. Mina — vilkų veislės kalė, kurią gavau iš daktaro veterinaro gimtadienio proga, labai protinga, graži, draugiška. Jai turi visada šypso-tis. Jei pamato mano niūrų veidą, ji prisiglaudžia ir, šalia eidama, ima niurzgėti. Ta-da aš ją pakalbinu, nusišypsau ir, numetęs akmenį, prašau atnešti. Aš ją vadinu žaidimų karaliene.

Prie vandens pajutau gaivinantį vėją. Šėlo ežero bangos. Saulė buvo nusileidusi iki vandens horizonto ir, pasipuošusi ugnies raudonu kamuoliu, nuspalvino vandenį ir dangų. "Raudona!" — krūptelėjau. "Tragizmas!" — lyg iš vandens išnirio žodis. Spalva ir žodis mane nukėlė praeitin. Mina, nebesulaukdama šypsenos, ėmė snukeliu baksnoti blauzdas. Aš buvau ten toli, toli, už vandenyno. . . Klaidžiojau po praeitį.

Mes, jauni būdami, vakarojome Kaupų namuose. Tėvas buvo įstaigos direktorius, turėjo didelį butą ir išlepintą gražią vienturtę dukrą Liuciją. Kaupienė buvo simpatinga, vogčiomis pasižiūrėdama į mus, beveik nenuleisdama akių nuo dukrelės, mėgo su mumis drauge vakaroti. Vakarieniaudavome su tėvais, paskui visi kalbėdavomės, lošdavome kortomis bei žaisdavome įvairius žaidimus. Tėvams nuėjus miegoti, pradėdavome šokius. Motina sakydavo, kad jiems muzika poilsio netrukdo, bet migdo.

Vienas iš mūsų kolegų buvo profesoriaus Herbačiausko mokinys ir mėgo parodyti visokias magijas, burtus, kerėjimus. Vieną vakarą mes užsiėmėme ateities spėliojimais. Jaunystei reikia kvaitulio, juoko.

Tėvas išėjo su draugais lošti kortomis. Liko mama. Mėginom šaukti dvasias, traukėme iš po lėkštės padėtus įvairius raštelius, kartojome kinietiškus žodžius ir, kakta į stalą suduodami, šaukėme: "Kimino". Ak, buvo juoko ir džiaugsmo.

Tik staiga išgirdome garsų balsą: "Gana!" Kas, kur, kaip — dairėmės ir klausėme, kas gali būti jaunystei "gana"! Iš kur tas balsas, Kaupienė, pasakiusi "gana", surinko raštelius, pasiėmė lėkštes, žvakės ir išėjo. Jai išeinant, mes dar nespėjome nutraukti juoko ir dar kelis kartus sumušėme kaktomis į stalą, šaukdami "Kimino".

Liūdna liko ir Liucija Kaupaitė. Mes atsisveikinome su ja. Kai su daina iškydome į Žaliąjį kalną, Herbačiauskiukas (taip mes jį vadino) mums papasakojo, kas tą vakarą įvyko, mums visai to nepastebint. Kai sode, sustūmę suolus ratu, pradėjome klausytis, jis pasakojo, kad, lėkštei besisukant, raudona spalva vis sustodavo tai prie Liucijos, tai prie Savicko. O kai kelis kartus jie abu ištraukė "kinietiškus" raštelius su tragizmo žodžiais, motinos širdis neišlaikė, ir ji žaidimą sustabdė. Sako, kad Liucija buvo balta kaip drobė. Po kiekvieno "dvasios" pasakymo, susikryžiavo motinos ir dukros akys. Ir Savickas prisipažino, kad tie ženklai išgarino jam iš galvos likerio likučius.

Savickas mylėjosi su Liucija, ir mes slapta pranašavome jų vestuves. Matydavome, kaip ta graži, labai išlepinta turtingų tėvų dukrelė, pamačiusi Andrių, lyg tirpte sutirpdavo. Mums nepatikdavo jos elgesys su tėvais ir tėvų su ja. Tėvai jai buvo tik išlepintų norų vykdytojai, o tėvams ji — angelukas, nors ir be sparnų.

Nereikėjo to nelemto vakaro ir tų išgalvotų žaidimų su lėkštėmis ir žvakėmis! Po to vakaro Kaupienė nususuko nuo būsimo žento Savicko ir pasidarė labai meili Kazėnui, jaunam inžinieriui, su logaritmų liniuote viršutinėje švarko kišenaitėje, mergaičių lepinamam gražuoliui. Prie jo lėkštė tą vakarą vis sustodavo su šviesiom spalvomis. Jis Liuciją buvo įsimylėjęs iki ausų. Bet ji ilgėjosi Savicko.

Ko mama norėjo, tai ir padarė. Kazėnas vedė Liuciją. Jiedu susilaukė sūnaus Juozo. Liucija valdė vyrą ir be atodairos lefino sūnelį Juozuką.

Netekęs Liucijos, Savickas kraustėsi iš proto. Taip mes visi apie jį kalbėdavome. Jo šūkiu tapo: "Gerkime vyrai — būsime draugai!" Na, ir gėrė, gėrė. Juokėsi iš meilės ir moterų. Apie vedybas jis kalbėjo, kad jį gali "vesti" kiekviena moteris, kuri tik nori, o jis sutinka "ištekti" ir būti geras vyras. Taip Savickas ir "ištekojo". Jį pagriebė moteris, kuri buvo smarkiausia. Jiedu susilaukė dukrelės Birutės ir abu labai gražiai sugyveno. Apsivylęs meile, Savickas, turėdamas daug gabumų, atsidėjo literatūrai, mokslui. Buvo pavyzdingas tėvas ir rūpinosi Birutės auklėjimu.

Bėgant iš Lietuvos, Savickai susitiko su Kazėnais. Gyveno kartu Drezdene, paskiau Vienoje. Kartu atvažiavo ir į Ameriką. Susidraugavo ir jų vaikai: Birutė su Juozuku. Jie buvo beveik vienmečiai. Kelis kartus šeimos buvo išsiskyrusios, bet vėl sueidavo į tą patį miestą gyventi tik dėl vaikų. Savickų mergaitė Birutė buvo gerai auklėjama, tad Kazėnas norėjo palaikyti ryšius su Savickais vien dėl to, kad jo žmona pasimokytų iš jų, kaip reikia auginti vaiką. Išlepinta Liucija lefino ir perlepino savo sūnelį Juozuką.

Savickų Birutė ir Kazėnų Juozas suaugo. Netrukus vėžiu mirė Savickienė, o Kazėnas — širdies liga. Po kurio laiko Andrius Savickas vedė savo pirmąją ir vienintelę meilę (taip jis vis sakydavo) Liuciją Kaupaitę-Kazėnienę, o Birutė Savickaitė ištekėjo už Juozo Kazėno, abiem prisipažįstant, kad tai buvo judviejų pirmoji ir vienintelė meilė.

Tai ir visa gyvenimo istorija, kurią žinojau ir, vaikščiodamas paežere su Mina, prisiminiau.

Po metų atslinko toks pat rudenėjantis laikas. Tekėjo saulė ir leidosi raudonais kamuoliais. Mes ir dienas, ir vakarus pravaikščiujome miško keliais ir paežerės smiltynais. Mes keturi: aš, Mina, ir Andrius Savickas su dukra Birute-Kazėniene. Kartais prisi-

jungdavo žmona ir mažasis Birutis, ketverių metukų.

Liucija Kaupaitė - Kazėnienė - Savickienė mirė nuo kraujo išsiliejimo galvoje. Birutės Kazėnienės vyras Juozas, jaunas, gabus chemikas, gerai prasimušęs tarnyboje, tragiškai žuvo garaže nuo automobilio dujų. Kai po ilgo nesimatymo susitikome su Savickais, ėmėme glamonėtis ir myluotis, jautėme kaltę, kad buvome vieni nuo kitų nutolę.

— Tai tau ir draugystė! — sakė vienas.

— O juk mes buvome intymūs draugai dienų dienas ir naktų naktis, — kartojo kitas.

— Mat ką daro toliai, naujas gyvenimas, — guodėme vienas kitą.

— Draugyste, tu amžina, — užniūniavo Birutė.

Ilgai mes linksniavome žodį "draugystė", puošėme ją gražiausiais epitetais, aplaistėme vyno taurėmis. Apgraibomis prisiminę išgyventas dienas, susitikimus su draugais bei bičiuliais, nutarėme kiekvienas atskirai papasakoti, ką išgyvenome po to, kai prieš daugelį metų buvome susitikę. Pirmiausia mudu su Andriumi išsipasakojome. Kai atėjo eilė Birutei, jos tėvas nuo mūsų pasitraukė ir su anūku išplaukė į ežerą pažvejoti.

— Jis posūnį Juozą mylėjo, kaip savo tikrą vaiką, — pradėjo po trumpos tylos Birutė. — Jam per skaudu klausytis, todėl ir nuėjo žvejoti.

— Ar ilgai jis gyveno su Juozu, — paklausiau.

— Ketverius metus.

— O kiek metų išgyvenote judu, susituokę su Juozu,

— Šešerius.

— Kai tavo tėvas našlys vedė našlę su vaiku, ar judu abu vaikai nesijautėte, kaip brolis ir sesuo,

— Ne, nesijautėme. Aš su Juozu pradėjau draugauti nuo vaikystės dienų. Kai buvome vaikai, mes mylėjomės, kaip vaikai. O su metais augo meilė ir draugystė. Kai tėvai vedė, mes jau buvome apsisprendę, kad ir mudu kursime šeimą.

— Ar tokia ilgų metų draugystė ir mei-

lė neprivedė prie tos tragedijos, — paklausiau ir išsigandau pasakytų žodžiu.

— Kodėl? Ar manai, kad per greitai išgyvenome saldujį sapną? Atsibodome vienas kitam? O gal manai, kad susimaišė brolystės ir seserystės meilė su vyro ir žmonos meile?

— Kaip gera atlikti išpažintį, kai nematai kunigo veido, ir kunigui turbūt geriau, kai nemato žmogaus, atliekančio išpažintį, — pasakiau mesdamas į vandenį akmenuką.

— Aš nemanau, kad pačiam trūksta žodžių klausinėjant, — greitai atsakė Birutė.
— Nesijaudink ir dėl manęs. Kiti nenori prisiminti išgyventų sunkių, tragiškų dienų, įvykių. Aš juos suprantu. Nereikia puoštis gedulo šydu, kai gedulas pasibaigia. Ir taip jau gyvenime per mažai gražių, giedrių dienų. Bet aš noriu tau papasakoti, noriu atidengti paslapčių skrynelę, kaip toje tautosakinėje dainoje, kad kiti visa tai žinotų.

— Tai tu žinai tragedijos priežastį?

— Taip! Jis paliko tris laiškus: man, sūnui ir patėviui.

— Tai jis mirčiai ruošėsi, ir ji nebuvo atsitiktinė nelaimė, ir tu nieko nenujautei?

— Ne, jauste nenujaučiau, nors paskutiniaisiais metais jis pradėjo daugiau gerti, pasidarė kitoks, negu buvo anksčiau. Aš tau duosiu paskaityti jo laiškus. Trumpai pasakius, jis jautėsi, kad jam per sunkus vedybinis gyvenimas.

— Tai jis tavęs nebemylėjo?

— Mylėjo. Ir labai mylėjo. Mylėjo ir vaiką. Mane labai mylėdamas, norėjo, kad ir sūnus turėtų tokį pat vardą, kaip ir manasis. Birutis — tai jo išgalvotas vardas berniukui.

— Gal jis vartojo narkotikus?

— Atrodo, kad kurį laiką jais svaiginosi.

— Jei mylėjo tave ir vaiką, tai kaip jam vedybinis gyvenimas buvo nepakeliama našta?

— Prie tragedijos privedė du dalykai: mano patėvis ir motinos lepinimas.

— Minėjai, kad patėvis labai mylėjo savo posūnį, tapusį tavo vyru. Aš nebesuvedu galų — kur tada vadinamoji visagalinti meilė?

— Matai, aš vėl turiu grįžti prie tėvelio gyvenimo. Tėvelis, netekęs pirmosios meilės, sukūrė šeimą, kaip jis visada sakydavo, "ištekėdamas". Bet jis buvo pavyzdingas, geras vyras ir dukters tėvas. Paskiau, tapęs našliu, jis vedė savo išsvajotą pirmąją meilę, kai ji buvo našlė. Ji buvo jam labai bloga žmona. Aš tai išgyvenau, viską mačiau, ir kiti matė. Bet, kaip žmonės sakydavo: gavo, ko norėjo ir troško. Tėvelis, ir antrą kartą vedęs, buvo labai geras, pavyzdingas vyras ir dabar jau dviejų vaikų tėvas.

— Tai kuo čia kaltas patėvis?

— Jei kalbame apie idealus, apie idealų žmogų, vyrą, tėvą, tai Juozui patėvis buvo idealus. Kaip jis priešmirtiniame laiške rašė, jis norėjo eiti jo pėdomis, sekti jo žingsniais, nes jam žibėjo ir tie kelio akmenėliai, kurie buvo patėvio paliesti. Jo laišškai — tai lyg meilės himnai patėviui. Patėvis jam buvo didinga asmenybė, gražus kalnas su kriokliais, spalvinga augmenija, o jis — tik grumstelis, pakelės dulkė.

— Bet juk tai labai gražu ir kilnu!

— Tačiau jam tas kelias buvo per sunkus, todėl juo keliauti toliau nesiryžo.

— Minėjai tragedijos priežastimi motinos lepinimą. Bet juk, sukūręs šeimą, jis buvo savarankus.

— Mano tėvelis dažnai sakydavo, kad jo antroji žmona savo sūnų Juozą baisiai mylėjo. Kai aš paklausiau, kaip galima sakyti, kad *baisiai* mylėjo, ar ne geriau tiktų sakyti, kad *labai* mylėjo, tai jis man aiškino, kad *labai* mylėti yra natūralu, o *baisiai* mylėti

— tai peršokti visas meilės ribas. Baisiai mylėdama ir lepinama savo sūnelį, ji perlepino, atitraukdama nuo gyvenimo kasdienybės. Kai aš su juo susižiedavau ir apie tai sužinojo mano draugės bei draugai, tai jie juokėsi iš manęs: ką aš darysiu su tuo kūdikiu, kuris laikosi įsikabinęs į motinos sijną? Mudu nuo vaikystės dienų pradėjome draugauti, nes motina jam neleido su nieku kitu draugauti. Taip jis gyvenime nepažino jokios kitos draugės, jokio draugo. Kai susituokėme, tai jis negalėjo susirasti pajauinių. Juokinga, bet jam pajaunius surado mano draugės. Kiti juokavo, kad jie pasam-

dyti. Niekas su juo nedraugavo nei pradžios mokykloje, nei gimnazijoje, nei universite. Girdėjau, kad dėl to vienišumo ir darbe jis buvo pabaisa. Dėl to jis keitė darbovietes. Mama jį aprengdavo, suvarstydavo batus, amžinai vaikščiodavo su šaukštu, jį valgydindama.

— Bet juk visa tai vyko, jam esant motinos globoje, o aš tave klausiau apie ju dviejų vedybinį gyvenimą, negi su mama visą laiką gyvenote?

— Juozas darbe buvo išradingas, ir jį darbdaviai vertino. Bet jis nemokėjo su bendradarbiais sugyventi. Dėl to jis buvo kompanijos kilnojamas iš vienos vietos į kitą. O ir mama neatsilikdavo: kur mes, ten ir ji. Taip, kaip toje dainoje: "Uošvė į namus, ramybė iš namų". Juozas mylėjo mamą. Aš buvau toji ragana, nieko nemokanti, nieko neišmananti, jos sūnelio neužjaučianti marti. Ta jos meilė ir privedė sūnų prie tragiškos mirties, nes jis augo "baisios meilės aplinkoje".

Dar daug valandų praleidau su Birute, besiklausydamas jos pasakojimų apie jaunystę, meilę, jos vedybinį gyvenimą, tragiškas dienas.

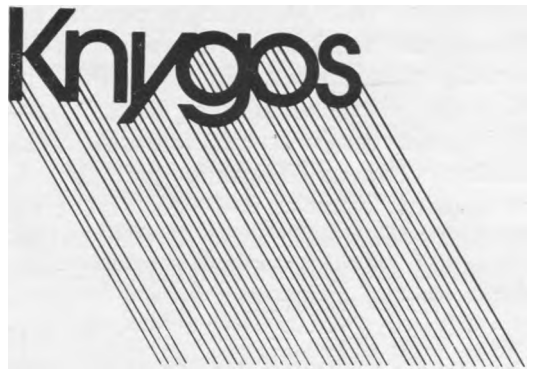
Dabar, kai su Mina išeinu pasivaikščioti į paežerį, kai saulė nusileidžia raudonu kamuoliu, prisimenu besisukančias lėkštes, kurios kadaise sukosi tarp raudonų spalvų, ausyse suskamba "Kimino" žodžiai, ir šniokšdamos ežero bangos, lyg raudonom putom pasipuošusios, neša nevaldomų jausmų motinos "baisios meilės" vaizdus.

Menu tada žodžius: "Amžinoji Meilė dyvinai plevena. .. Motinėlės didi meilė širdim išsakyla. . ."

Amerikos žymus pedagogas sako: "Vyras yra toks, kokį paruošia gyvenimui motina".

Amerikos prezidentas Adams: "Aš esu toks, kokį mane paruošė gyvenimui mano motina".

Amerikos prezidentas Linkolnas: "Koks aš esu, ar koks norėčiau būti, aš dėkingas savo angelui motinai".

Per anksti išleista knyga

Marija Stankus-Saulaitė

Kai kurie sako, kad eilėraščių galima interpretuoti, kaip tik norima, nes poezija esąs atviras laukas. Tai ne visai tiesa. Kadangi eilėraštis yra, jis yra koks nors — turi tam tikrą skaičių eilučių, posmų; ritmą, rimą ir kitas melodines priemones; žodžių atranką; įvaizdžius, poetines priemones; tam tikrą požiūrį, toną... Reikia skaitytis su tuo, kas yra, ir nuo to, kas jau yra, priklausomai analizei ir vertinimas. Ar eilėraščio garsai gerai sudėti? Ar žodžiai tinka? Ar palyginimai tikslūs ir nuoseklūs? Ar tonas išlaikytas? Ar logiška paties eilėraščio kontekste? Jei į kurį šių klausimų atsakoma neigiamai, toliau klaustina, ar poetas tyčia keičia, ar tik nesuvaldo eilėraščio. Eilėraštis gali patikti ar nepatikti, bet jo analizė nėra vien nuomonės reikalas, nes eilėraštis turi žodžius ir garsus, ir jo apimtis ribota.

Labai gražiai išleista Lidijos Šimkutės antroji eilėraščių knyga "Prisiminimų inkarai" (Čikaga, Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1982) sukelia daug klausimų, kurių svarbiausieji yra eilėraščio vidinė logika ir poetės kontrolė.

Septyniadešimt septynių (kai kur, atrodo, du eilėraščiai viename puslapyje) knyga padalinta į keturias dalis: "Kur tylūs vandenys teka", "Prisiminimų inkarai", "Nuotaikos" ir "Atsukau laikrodį". Pavadinimai sugestionuoja nelengvai įžvelgiamą fenomenų gelmę, praeities svarbą ir žmo-

gaus ryšį su laiku, kalbėtojos požiūrį bei nusiteikimus. Tokios ir yra bendrosios šių eilėraščių temos, prie kurių dar galima pridėti meilę, aistrą, vienišumą, lūkestį, apsiuylimą... Knygos įvadu cituojamas A. Nyka - Niliūno vertimas "Giesmių giesmės", 8, 6-7; pabaigai ištrauka iš P. Gaučio verstų Eugenijaus Montalės eilučių. Tad eilėraščiai apjungiami dviem mintimis: galinga meilė, žodžio ryšys su tikrove.

Gal tokie poliai ir buvo poetės širdyje šios knygos eilėraščius rašant, bet patys eilėraščiai gan vargingi. Labiausiai vykę trumpieji, vieno vaizdo, vieningo įvaizdžio eilėraščiai. Trieilis, pavyzdžiui, efektingas:

Mano gelmėje sau rasi lizdą
Susuktą iš gyvenimo nuotrupų
Įtemptų jausmų tarpušakyje. (psl. 22)

Kviečiamajam žadama viskuo dalintis, siūlomas jaukumas ir intensyvumas. Tik du dalykai neaiškūs: ar lizdas tinkama metafora gelmei; kodėl nėra kablelio prieš dalyvinę žodžių grupę? Čia tuoj pat išryškėja dvi dažnos šios knygos problemos: nenuosekli skyryba ir sumaišyti palyginimai. Iš viso trūksta apie dvidešimt kablelių: kadangi poetė pasirenka skyrybą tradiciškai vartoti, tradiciškai ir turi būti dedami kableliai. Kablelio trūksta maloniam eilėraštyje:

Dėvėk mano tylą
kaip žiedą
Nulietą iš prisiminimų, (psl. 33)

Tačiau pats eilėraštis kondensuotas ir sukontroliuotas. Visai kitaip su daugumu eilėraščių.

Nei tonu, nei įvaizdžiais ar palyginimais, nei vidine logika, nei forma nesiriša, pavyzdžiui, eilėraštis "Nežinia":

Diena, prasidėjusi vaikų klegesų,
Suskilo beviltiškame vakare.
Palikau siauras gatves,
liūdną saulėleidi,
apskurusį mėnulį.
Seku nežinia, alkį,
pavojų.
Imk peilį.
Atpjauk man riekę laiko.
Noriu maitinančios dienos
Iš tavo rankų. (psl. 34)

Posmeliai nedarnūs, nelogiški. Ar beviltiškumas skelia dieną? Kodėl pirmoje eilutėje minimi vaikai dingsta iš eilėraščio? Kaip jie rišasi su vakaru? Antrajame posmelyje kažkokios ribos, liūdesys, pabaiga ir trūkumas paliekami, ir trečiajame posmelyje ieškoma, tarp kitko, alkio, nesirišančio su tuo, kas buvo pirmuose posmeliuose. Ketvirtajame posmelyje jau alkio atsižadama — prašoma kito maitinti. Dingusi nežinia ar nežinios noras, nes jau yra kitas asmuo, ir žinoma, ko iš jo norima; nebėra nei pavojaus, kuris buvo minimas, bet neišreiškiamas. Eilėraštis neturi minties, vieno jausmo, vystymosi; įvaizdžiai nesiderina. Nors kalbama apie siekius ir įtampą, eilėraštyje jų nėra. Tokiu eilėraščių knygoje apstu. Eilėraštis "Bevardis tolis" (psl. 38) prasideda geru įvaizdžiu: "Mėlyno dangaus fone / Didėjo sulaužyti šešėliai". Antras posmelis dar maždaug derinasi: nors metafora pakeista, bet nuotaika dar panaši: "Pėdų sutrypta žolė / Išdavė sudrumstą ramybę". Bet eilėraštis sukinka, sumenkėja paskutiniame posme, kur atsiranda hibisko žiedas ir įvairios bendrybės (ir kur vėl trūksta kablelio). Ar gali "ramaus balso" "nublukęs aidas" (kodėl nublukęs?) belstis į langą, šnabždėti ir kartoti vardą (psl. 10)? Neaišku, kaip įvaizdžiai derinasi, ir kur tas, į kurį kreipiamasi, eina ar būna eilėraštyje "Ištaręs vakaro pradžių" (psl. 10). Kadangi žodžiai iš tikrųjų tėra ženklai, keista tai paversti metafora: "Mūsų žodžiai — tik ženklai" (psl. 15). Ką reiškia lyg paradoksas "Tavo vardas neturi vardo" (psl. 12)? Pirmoji eilutė "Vėjas kalbasi su medžiais" (psl. 11) primena J. Degutytės eilutę "Vėjas kalbasi su debesiu". Eilėraštyje "Laiškai" nenuosekli skyryba, sumaišyti palyginimai, menkas ritmas:

Palietusi vakaro gaivą
Gimdžiau rytojų.
Ištrynusi
Nebeatšaukiamas dienas
Surinkau liūdesį ir džiaugsmą.
Prie kvapnių jazminų
Skaitau senus laiškus:
tai saulės,
žvaigždės ir mėnuliai,

Kablelius bandyta vartoti, bet vis tiek trijų trūksta. Rytojui eilėraščio laiko dimensijoje nėra logiškos vietos; nėra ryšio tarp pirmo posmelio sakinių. Jazminų detalė nesiderina su dangaus kūnų palyginimu. Paskutinė eilutė nerangi — gal geriau būtų "pakely į namus" ar panašiai. Eilėraštyje "Paskutinis atodūsis" pavartotas dalyvis vietoj pusdalyvio: "Vilties šurkštūs sparnai / plasnioja aortoj, / užkertantys kraujo apytaką" (psl. 45).

Panašių pavyzdžių, kur trūksta vidinės logikos, kur poetika ir kalba neapvaldyta, galima pririnkti daugiau. Būna gražių įvaizdžių, pasisėkusių skambių, suprantamų eilučių, bet eilėraščiai, apamai paėmus, neišsilaiko, sumenksta, pasimeta.

Ši Šimkutės knyga išėjo per anksti. Nepakanka patyrimo, patarimo, kritikos ir darbo. Per daug sau leista. O gal tai daliai leidyklos atsakomybė. ..

Pažadai išsipildo

Marija Stankus-Saulaitė

Fantaziją skaityti smagu ir įdomu. Susipažįstama su nauju, neregėtu pasauliu, primančiu skaitytoją į savo aplinką ir santvarką. Priprantama prie gyvenimo būdo, gyventojų, veikėjų. Po truputį susigaudoma: atrandami panašumai į skaitytojo pasaulį. Po truputį abu pasauliai sutampa.

Taip atsitinka, skaitant Anatolijaus Kaiario knygą "Pažadų dvaras" (Čikaga, Lietuviškos knygos klubas, 1982). Tai "tautosakinis romanas" ir tai alegorija. Lietuva, jos tautosaka, lietuvių vertybės, Lietuvos politinė padėtis, lietuvių ištikimybė, siekiai, meilė, lietuvių silpnumas, išdavystė — visa tai ir daugiau kas įdomiai, darniai ir vaizdžiai pasakojama šioje knygoje. Abstraktai paverčiami asmenimis, būtybėmis, daiktais ir vabzdžiais. Kas nors vyksta, vystosi, darosi; kadangi čia ir legenda, ir alegorija, vyksmas iškeltas iš laiko ribų, suvisuotinamas. O ta-

čiau Linas siekia dvaro, ieško Uogelės. Išimylėjęs Rasą ir įrodęs savo meilę bei vertę, jis apdovanojamas dvaru ir Rasa, nes tai viena.

Knygoje daug humoro. Pačioje pradžioje, pavyzdžiui, pristatomi trys broliai, kurių jauniausias, žinoma, kvailiukas:

Rytas ir Saulius, būdami išmintingi, daug nesimokė ir į mokslą nesiveržė. Užteko jiems pradžiamokslio, aukštesnis mokslas išminties jiems nebūtų pridėjęs. Visai kas kita Linas: trečiasis! Rašė eilėraščius ir juose metė vėjams ir einantiems pro šalį. Aiškiai neprotingas. Reikia mokyti, (psl. 8-9)

Jo brendimo, ieškojimo ir kovos kelionė lydima profesoriaus, skaitytojų atpažįstamo, galinčio išsaukti reiškinius ir juos paaiškinti, bet kartais per daug kalbančio. Gražią, paslėptą alegorijos reikšmę jis, kiek per ilgai kalbėdamas, išryškina:

Ši legenda esate jūs! Niekas jūsų nežino ir niekas nesužinos — niekada! Kaip žemė, siekdama dangaus, niekada jo nepasiekia, taip jūsų dabartinė legenda, skelbdama laisvės idealą, pati lieka už idealo, nežinoma, paslaptinga ir bevardė, (psl. 201)

Kaip Joninių naktis romano veikėjams, legendos keliautojams, alegorijos tiesoms, taip romanas "Pažadų dvaras" skaitytojams keistomis šviesomis nušviečia taip naują, taip savą pasaulį.

- Hong Konge išspausdintas naujas keturių evangelijų vertimas į kinų kalbą. Išspausdinta dviem skirtingais rašmenimis: įprastiniais ir suprastintais, kurie dabar vartojami daugelio kinų. Vertimą parūpino kinai mokslininkai, pranciškonų bibliinio instituto Hong Konge nariai.

- Minint Kristaus mirties ir prisikėlimo 1950 m. sukaktį, 1983-ji metai yra popiežiaus Jono Pauliaus

II paskelbti Šventaisiais metais.

- Australijos katalikų šalpos fondas paskyrė 850.000 dol. trečiojo pasaulio kraštams: Pietų Amerikai, Afrikai, Azijai ir Pacifiko saloms. Didžioji šios sumos dalis — 350.000 dol. — paskirta Kambodijos vandentiekų statybai, siekiant atstatyti ryžių auginimą ir ginant gyventojus nuo badavimo..

- Lenkijoje, Varšuvos priemiesty Ursynow, priemas arkiv. Glemp pašventino naujai statomos bažnyčios kertinį akmenį. Joje galės sutilpti 5.000 žmonių.

Paruošė GEDIMINAS VAKARIS

LIETUVIŲ BALETAS

"Baltaragio malūnas", savitas, šiuolaikinio lietuvių baleto norus atitinkantis šokis, pirma karta parodytas visuomenei 1979 m. gruodžio 16 d. pagal V. Ganelino muziką filmui. Tai antrasis lietuviškas baletas po aštuonerių metų. 1971 m. vasario 27 d. buvo A. Rekašiaus "Aistrų" premjera. Prieškariniai lietuvių vienaveiksmiai baletai buvo J. Gruodžio "Jūratė ir Kastytis", V. Bacevičiaus "Šokio sukury", B. Dvariono "Piršlybos", J. Pakalnio "Sužadėtinė". J. Juzeliūno "Ant marių kranto", J. Indros "Audronė".

Po antrojo pasaulinio karo kai kurie iš šių baletų buvo rodomi ne tik Lietuvos, bet ir Maskvos, Lvovo, Rygos, Talino teatruose, "Jūratė ir Kastytis" pasižymi klasikinio baleto savybėmis, deja, jis jau dingo nuo scenos. Dabar gal didžiausią pasisekimą turi "Eglė žalčių karalienė".

1921 m. Kaune buvo atidaryta pirmoji baleto studija. Lietuvos baletas yra pasiekęs pasaulinio baleto aukštumą.

Dabar Lietuvoje kai kurie mano, kad baletas turėtų prisitaikyti prie šiuolaikinės publikos reikalavimų, turėtų sumodernėti. Deja, šios pastangos "vyresniųjų brolių" yra slopinamos.

APIE VINCO KRĖVĖS VEIKLĄ JAUNYSTĖJE

V. Krėvė, dar gyvas būdamas, paskelbė nemaža savo paties surinktos tautosakos, ypač iš savo gimtosios Dzūkijos. Daug jo rankraščių yra dar ir šiandien nepaliestų, kurie yra įdomūs tautosakininkams. Iš jo

laišku bei kitų šaltinių žinoma, kad tautosaką pradėjo rinkti jaunystėje iš savo artimųjų bei pažįstamų, kurie gyveno Dzūkijos kaimuose: Subartonyse, Marcinkonyse, Perlojoje, Merkinėje. Susipažinęs su mokslininku Volteriu apie 1905 metus, jam siuntė surinktus žmonių pasakojimus, laukdamas iš jo patarimų ir tikėdamasis, kad E. Volteris per Rusijos mokslų akademiją išspausdins jo tautosaką.

Rusijos mokslų akademijos archyve Leningrade surastas V. Krėvės rankraštinis rinkinėlis — 32 puslapių sąsiuvinėlis. Dainos rašytos lietuviškai. Šis išlikęs rankraštis yra svarbus, tiriant V. Krėvės tautosakinių darbų tekstologinius ir autentiškumo klausimus. Ligi šiandien vis dar yra aiškintinų ir nagrinėtinų dalykų.

Išspausdinus V. Krėvės didesnę tautosakos dalį, kyla reikalas išspausdinti jo kūrinių tyrinėjimus, sugretinant archyvuose esančius kūrinių užrašymus bei nuorašus, padarytus jo paties ranka. Šiandien jo užrašytos dainos, pasakos ir padavimai dar laukia kruopščių tautosakinių studijų. Turbūt nėra kito lietuvių rašytojo, kurio kūryba būtų taip glaudžiai ir įvairiai susijusi su tautosaka, kaip V. Krėvės. Jis buvo taip įsijautęs į tautosakos stilių, kad kartais kūrė kaip tikras bevardis paprastų dzūkų dainius. Jis pats painiojo savo kūrinius su užrašytais tautosakos pavyzdžiais.

"ANYKŠČIŲ ŠILELIS" ANGLIŠKAI

1981 m. "Vaga" Vilniuje išspausdino Antano Baranausko "Anykščių šilelį" anglų kalba — "The Forest of Anykščiai". Knygelė 51 puslapio didumo, papuošta J. Kuzminskio medžio raižiniais. Vertėjas (Petras Tempest) jau yra išspausdinęs dabartinių lietuvių poetų eilėraščių vertimų angliškose Maskvos leidiniuose ir išvertęs E. Mieželaičio knygeles vaikams.

A. Baranausko kūrybą vainikuojanti poema "Anykščių šilelis", lietuvių literatūros pasididžiavimas, jau ne vieną kartą buvo patraukusi vertėjų akį. Pirmą kartą "Anykščių šilelis" 1919 m. buvo išleistas lenkų kalba. 1950 m. rusų poetas N. Tichonov jį iš-

leido rusiškai. Amerikos lietuvių poetas N. Rastenis jį išvertė į anglų kalbą. Šiandien "Anykščių šilelis" jau išverstas į vokiečių, latvių ir net japonų kalbas.

Versti į svetimas kalbas "Anykščių šilelį" nelengva. 342 eilučių poezijos kūrinys apie Lietuvos miško grožį ir jo tragišką likimą reikalauja kruopštaus vertėjo pasiruošimo. Reikia gerai pastudijuoti lietuvių tautosaką, būti susipažinusiame su Lietuvos istorija ir gamta, o taip pat net su Anykščių tarme. Darbas tikrai nelengvas.

Sunkiausias, o dažnai net neįveikiamas uždavinys yra perteikti tautosakinį "Anykščių šilelio" atspalvį. Vertime dingsta mūsų kalbos turtingumas: *lapeliai, paukšteliai, paukštytės, pušelės, pušelytės* ir kt. panašūs žodeliai. Dingsta gražūs posakiai: *net akį veria, užu širdies stveria, širdžiai apsalus* ir kt. Neįmanoma išversti kad ir tokius artimos reikšmės veiksmažodžius: *čiulba, kliaugą, šaukia, šlama, ūžia, siaudžia*. .. Vertime jie dažniausiai jungiami į vieną neutralų pasakymą. Pavyzdžiui, *kur tik klausai, vis linksma: šlama, ūžia, siaudžia*. Vertime: *and lively sounds you bear in every part*. Angliškose eilutėse dingsta ir kitų panašių žodžių įvairovė: *žvėrys, gyvuliai, žvėreliai, olos, laužai ir urveliai, žalia, liekna, gryna...*

Knygos gale pateikiama trumpa A. Barausko biografija, paaiškinami kai kurie poemos vietovardžiai, pavardės, pasakų motyvai. Reikia tikėtis, kad šis "Anykščių šilelio" vertimas sudomins naują skaitytojų būrį pasaulyje pasigėrėti vienu iš puikiausių mūsų poezijos pavyzdžių.

LIETUVIŲ MUZIKA PASAULYJE

Prieš penkerius metus Vilniuje įvykęs pirmasis Lietuvos muzikos koncertas kompozitoriams atvėrė plačius horizontus. Lietuvių kompozitorių kūriniai pasiekė Angliją, JAV, Prancūziją, Suomiją, Jugoslaviją, Vokietiją, Čekoslovakiją, Bulgariją, Vengriją, Australiją. Užsienyje išspausdinta trylikos kompozitorių kūrinių gaidos, išleistos šešios įvairių autorių plokštelės. Iš pasiųstų kūrinių daugelis buvo atlikta koncertų salėse, per radiją, televiziją. Daugelis susilaukė palankaus įvertinimo vietinėje spaudoje.

TAIKOMOSIOS DAILĖS PARODA KAUNE

Kauno paveikslų galerijoje veikė TSRS 60-mečiui skirta taikomios dailės paroda. Čia buvo sutelkta dvejų metų kūryba. Parodoje gausiausiai dalyvavo keramikai ir audinių menininkai. Mažiau buvo stiklo, metalo ir odos bei medžio dirbinių.

Apie parodą atsiliepiama, kad ji neat-skleidė ir net neturėjo noro atskleisti šių dailės šakų platesnių horizontų, nepasizymėjo įvairumu ir dailininkų kūrybiškumu.

KAUNE ATIDARYTA NAUJA MAISTO PARDUOTUVĖ "VIEŠNAGĖ"

"Viešnage" pirmoji tokia didelė maisto parduotuvė Kaune. Jos prekybos salės plotas— 600 kvadratinį metrų. Patalpose yra patogų pardavėjams, o taip pat ir pirkėjams. Pardavėjams įrengtas poilsio ir atsigavimo kambarys. Perkantieji gali lengvai prieiti prie prekių. Prekės garsinamos per garsiakalbius. Krautuvėje galima nusipirkti ir išgerti arbatos, o antrame aukšte įrengtas baras. Parduotuvėje nesamas prekes galima užsisakyti iš kitur. "Tiesa" rašo, kad "Viešnage" yra aukštos aptarnavimo kultūros firminė parduotuvė.

VIRĖJŲ MOKYKLA

Šiais metais Raseiniuose kolūkių ir tarybinių ūkių valgykloms pradėta ruošti virėjos. Sudarytos dvi moksleivių grupės, kuriose mokosi 60 merginų, atvykusių su brandos pažymėjimais iš Kretingos, Šilutės ir kitų vietovių.

STATOMA NAUJA SIUVYKLA

Prienuose, Pramonės gatvėje, . statoma nauja siuvykla. Ji bus tobulesnė už dabartinę. Laukiama, kad joje pakils darbo našumas, pagerėjant darbo sąlygoms. Bus įrengta valgykla ir darbininkams susirinkimų salė.

TRYS LIETUVOS PARKAI LAIMĖJO AUKSO MEDALIUS

Sajunginiame nuolat veikiančių kultūros ir poilsio parkų bei miesto sodų konkurse, kuriame buvo per pusantro tūkstančio dalyvaujančių, buvo apdovanoti trys Lietuvos parkai.

Pirmojo laipsnio diplomą ir aukso medalis paskirtas Šilutės rajono Juknaičių gyvenvietei, kuri apžiūros protokole vadinama kaimu-sodu. Šis pavadinimas labai tiksliai išreiškia gyventojų užmojį: "Mes nesodinsime sodo prie gyvenvietės, bet mūsų gyvenvietė bus ištisas žydintis sodas-parakas".

Antrojo laipsnio diplomą ir sidabro medalis paskirtas Kauno Vytauto kultūros ir poilsio parkui už jam priklausančio Dainų slėnio tvarkymą. Pernai, atliekant Dainų slėnio pagražinimą, buvo įrengti žiūrovams paaukštinimai, sutvarkyta aikštelės danga. Tačiau vertingiausia žalioji visuma — senieji ąžuolai. Juos kauniečiai labai rūpestingai prižiūri ir stengiasi išsaugoti būsimoms kartoms.

Trečiasis apdovanojimas teko Palangos botanikos parkui už respublikinės reikšmės architektūros paminklą.

DAILININKAS JONAS MACKONIS

Kauno paveikslų galerijoje įvyko apie pusšimčio tapybos drobių ir dvidešimt piešinių dailininko, Dailės instituto docento, menotyros kandidato Jono Mackonio paroda. Drobėse ir piešiniuose įamžinti Vilniaus miesto vaizdai, žymių visuomenės, kultūros ir dailininko gimtosios Dzūkijos kaimo žmonių portretai.

Jonas Mackonis žinomas ir savo dramaturgine veikla. Yra parašęs penkioms operoms ir dviem operetėms libretus, dramą "Uljoną" ir kelias pjeses. Daugiau kaip 30 metų dėsto Dailės institute.

SPORTAS LIETUVOJE

Lietuviai pasižymi ir įvairiose sporto srityse. Jau nuo nepriklausomybės laikų Lietuva ypač žinoma krepšinio pasaulyje. Du kartus yra buvusi Europos meisterė. Ir dabar ši sporto šaka ten yra pasiekusi pačių viršūnių. Kauno "Žalgirio" komanda yra viena iš geriausių ne tik Sovietų sąjungoje, bet ir visame pasaulyje. Vilniaus futbolo komanda "Žalgiris" pirmojoje lygoje iškopė į meisterius ir šiais metais jau žais aukščiausioje Sovietų sąjungos lygoje. Taip pat Lietuvoje yra labai gerų rezultatų pasieku-

sių lengvaatlečių ir gimnastų. Gaila, kad Lietuvos sportininkai dabar turi ginti ne savo tėvynės, bet Rusijos garbę tarptautiniuose susitikimuose.

AUDĖJŲ DIENA

Į Panevėžį kas penkeri metai sukviečiami geriausi respublikos audėjai, kad parodytų žmonėms savo nesenstantį meną. Šioje šventėje šiemet dalyvavo 130 meistrų.

Rengėjai surado ir pakvietė į šventę ketletą šeimų, kuriose audėjų amatas pereina iš kartos į kartą. Tokios šeimos buvo: rokiškiečiai Pipiniai, šiauliečiai Dunduliai, kaunietė Grybauskienė su savo keturių kartų atžalomis. B. Samulionienė į šventę atkeliavo su savo moksleivėmis, dailės ratelio lankytojomis.

Audėjų dienos proga buvo surengta audinių meno paroda. Šventėje dainavo ir šoko Vilniaus valstyb. universiteto etnografinis ansamblis "Ratilio". Dainavo paprastų kaimo žmonių dainų atlikėja Veronika Pavilionienė. Grojo Panevėžio stiklo įmonės kaimo kapela ir orkestras "Garsas". Pasakų pasekė anykštietė pasakorė Elena Juzėnienė.

Šventėje audėjų audėja paskelbta vilnietė Klementina Gudonytė, verpėjų verpėja — panevėžietė Valentina Vrubliauskienė, mezgėjų mezgėja — vilnietė Ona Jarmula-
vičienė

PAMINĖTOS J. HAYDNO GIMIMO 250-OSIOS METINĖS

Lietuvos valstybinės filharmonijos salėje pirmą kartą suskambėjo Vienos klasiko J. Haydno oratorija solistams, chorui ir orkestrui — "Pasaulio sutvėrimas". Kūrinį atliko Regina Maciūtė, Algirdas Čyplys, Lietuvos radijo ir televizijos valstybinis choras ir Lietuvos valstybinės filharmonijos simfoninis orkestras. Dirigavo Juozas Domarkas.

- Popiežius Jonas Paulius II lapkričio 25 d. vadovavo gedulingoms pamaldoms Siksto koplyčioje, kur buvo meldžiamasi už mirusius per paskutinius 12 mėnesių kardinolus. Mirė 3 italai: Felici, Vagnozzi ir Benelli, vienas amerikietis — Cody ir vienas juozslavas — Seper.
- Panevėžio vyskupijoje jau daugiau kaip 20 parapijų neturi savo kunigo.

Skyrių tvarko **JUOZAS VAIŠNYS, S.J.**
Patarėjas — **PROF. PETRAS JONIKAS**

KAI KURIŲ ŽODŽIŲ RAŠYBA IR VARTOSENA

Pirmiausia praretintais rašmenimis duodame vadinamuosius antraštinius žodžius. Jeigu kuris iš jų klaidingas ar nevartotinas, tai po jo dedame brūkšnį, o po brūkšnio pateikiame jo vartotiną atitikmenį. Jeigu kuris žodis yra vartotinas, bet bendrinei kalbai labiau teiktinas kitas, tai po to antraštinio žodžio rašome kablelį, o po kablelio duodame tą teiktinesnį žodį. Jei kurie žodžiai yra tolygiai geri ir vartotini, tai tarp jų dedame lygybės ženklą. Kai kur po svetimybų kliausteliuose pažymime, iš kurios kalbos jie kilę.

skaityti ką kuo (verstinė rusybė) — laikyti ką kuo. Pvz.: *Visi jį skaito (klaiko) genijum. Aš tave skaičiau (=laikiau) subrendusiu. Skaitau (— Manau), kad čia buvo tik nesusipratimas.*

skaitytis — nevert. reikšme "skaityti". Pvz.: *Ta knyga lengvai skaitosi (=T# knyga lengva skaityti).*

skaitylingas, skaitylingai — geriau *gausus, gausingas, apstus; gausiai, gausingai, apsčiai*. Pvz.: *Susirinkimas buvo labai skaitylingas (=gausus), ypač skaitylingai (=gausiai, apsčiai) dalyvavo jaunimas.*

skerdžius = kerdžius,

skersgatvė — skersgatvis,

skirybos — skyrybos,

skruzdė = skruzdėlė,

slapyvardė — slapyvardis,

spalių mėnuo — spalio mėnuo,

spalvotas — spalvotas.

statyti balsavimui — siūlyti balsuoti.

statyti klausimą — kelti klausimą,
statyti pavyzdžiu — laikyti pavyzdžiu,

stebuklas — stebuklas,

stovyla (gud. stavilo) — statula,

stovyje — nevert. būviui nusakyti: *Namas dar buvo gerame stovyje (—geras). Jis buvo girtame stovyje (=girtas).*

susiđdomauti — susidomėti,

sutemos — sutemos,

šilima, šiluma,

šlipsas — kaklaraištis,

švogeris — svainis,

taip vadinamas (vert. iš rus. tak nazvajemyj, lenk. tak zwany, vok. so genannt) — vadinamasis. Pvz.: *Kai kurie žmonės, taip vadinami (=vadinamieji) veikėjai, mėgsta daug kalbėti. Jis priklauso taip vadinamai (—vadinamajai) vidurinei klasei.*

talpinti — nevert. reikšme "spausdinti, dėti į laikraštį". Pvz.: *Tame laikraštyje talpinami (=spausdinami) įdomūs straipsniai. Prašyčiau šį straipsnį patalpinti (=išspausdinti) jūsų žurnale. Jūsų žinutė buvo patalpinta (=įdėta, išspausdinta) vakarykščiame numeryje.* Lygiai tas pat pasakytina ir apie žodį *tilpti*, kaip matyti iš šių pavyzdžių: *Mano straipsnis tilpo (=buvo išspausdintas, įdėtas) šios dienos "Drauge". Redaktorius sakė, kad šita žinutė tilps (=bus išspausdinta, bus įdėta) rytdienos laidoje.*

tapti — nevert. su bevardės giminės būdvardžiais ir su neveikiamaisiais dalyviais. Pvz.: *Man tapo aišku (=paaiškėjo, pasidarė aišku), kad tas mokinys egzaminų neišlaikys. Vis dėlto pergale tapo (=buvo) pasiekta.*

tarpusaviai santykiai — tarpusavio santykiai, nes *tarpusavis* yra daiktavardis, ne būdvardis.

teismas ėjo prie uždarų durų — teismas ėjo (vyko) uždromis durimis, slaptai, neviešai.

tiesioginiai — tiesiogiai, tiesiog,
tikrenybėje, tikrumoje — tikrai, iš tikro, iš tikrųjų. Pvz.: *Tikrumoje (=Iš*

tikro, iš tikrųjų) jis buvo geras žmogus. tikslu, su tikslu - nevert. su bendratimi, nurodant veiksmo tikslą. Pvz.: Atėjau tiksniu (— norėdamas) gauti daugiau informacijų. Tie gandai buvo skleidžiami tiksliu (=norint, siekiant~) mane suniekinėti.

to išdavoje, pasekmėje, pasėkoje — dėl to, dėl tos priežasties. Pvz.: Jis buvo sunkiai sužeistas ir to pasėkoje (=dėl to) prarado atmintį.

tradiciniai — tradiciškai, iš tradicijos, pagal tradiciją. Pvz. Tradiciniai (= Tradiciškai, iš tradicijos, pagal tradiciją) mes kasmet švenčiame Lietuvos nepriklausomybės sukaktį.

tūkstanties — tūkstančio, tūlas — nevert, reikšme "toks, kažkoks, vienas". Pvz.: Tūlas (=Kažkoks, vienas) žmogus buvo atėjęs prašyti nakvynės. Žodžio tūlas reikšmė visai kitokia: dažnas, ne vienas, daug kas,

tvirtas dvasia, tvirtas dvasioje — tvirtos dvasios, ugdyti — ugdyti, ūkvedis — ūkvedys, užvaizdas, prievaizdas, užvardijimas, užvardyti — pavadinimas, vardas, antraštė; pavadinti, duoti vardą, antraštę. Koks tos knygos užvardijimas (= pavadinimas)? Parašiau straipsnį, tik nežinau, kaip jį užvardyti (=pavadinti, kokią antraštę duoti).

vaistai prieš ką — vaistai nuo ko. Pvz.: Dar neišrasti vaistai prieš vėžio ligą (= nuo vėžio ligos).

varduvės — geriau vardinės, vardo diena, vardadienis.

visuotinis — visuotinis. Bet: visuotiniai (prieš.).

žingėidus — nevykusiai sudarytas būvardis, nusižiūrėjus į vok. neugierig, rus. ljubopytnyj, lenk. ciekawy. Jis pakeistinas būvardžiu smalsus.

žinoti — nevert. reikšme "mokėti, išmanyti". Jis gerai žino (— moka) anglų kalbą. Jei nori vairuoti automobilį, turi gerai žinoti (=mokėti) kelių eismo taisykles. Juk žinoti tai dar nereikia mokėti. Aš žinau,

kad yra tokia arabų kalba, bet aš jos nemoku.

žodis žodin (rus. slovo v slovo) — pažodžiui. Pvz.: Jis tą veikalą išvertė žodis žodin (=pažodžiui).

žvilgsnis reiškia pažvelgimą, todėl netaikytina su atžvilgiu. Pvz.: Gabumų žvilgsniu (—atžvilgiu) jis pralenkia kitus mokinius, bet jam trūksta darbštumo ir pareigos jausmo.

TRUMPAI IS VISUR

• Dvi naujas šventąsias paskelbė popiežius Jonas Paulius II. Jos abi gyveno XVII šimtmety. Viena jų — Margarita Bourgeoys — buvo gimusi Prancūzijoje, bet didžiąją dalį gyvenimo praleido Montrealyje, Kanadoje, kur įsteigė Notre Dame kongregaciją. Iš pradžių ji buvo prancūzų emigrantų vaikų mokytoja, gausiai lankė ligonius ir atlikinėjo kitus artimo meilės darbus. Ypač rūpinosi mergaičių mokymu ir paruošimu šeimos gyvenimui. 1658 metais grįžusi į Prancūziją, su kitomis draugėmis įsteigė Notre Dame moterų vienuolyną. Antroji, Jeanne Delanoue, po motinos mirties buvo paveldėjusi mažą parduotuvę, bet vėliau pasišventė pavargėlių tarnybai ir atgailos gyvenimui. Jos namai pasidarė vargstančių priebėga ir 1704 m. išsivystė į vienuolyną, pavadintą Šv. Onos Dievo Apvaizdos. Įvairiuose miestuose įsteigti jos vienuolyno padaliniai globojo tūkstančius benamių. Kanonizacijos pamoksle popiežius pažymėjo, kad to naujojo vienuolyno seselės gyveno tame pat name su pavargėliais, valgė tą patį maistą, kaip jie, ir ligoje buvo lygiai taip pat globojamos.

• Motinos Marijos įsteigto Artimo meilės vienuolyno padalinys įkurtas Čikagoje. Į Šv. Malachijo parapiją, 2248 W. Washington Blvd., atvyko vienuolyno seselės globoti pačių neturtingiausiųjų.

• Britų rašytojas Malcolm Muggeridge su savo žmona Kitty lapkričio 27 d. tapo katalikais. Londono "Times" laikraštį rašydamas apie savo atsivertimą, jis pažymėjo, kad ypatingai jį paveikė Motinos Teresės pavyzdys. Apie ją jis parašė knygą ir televizijai paruošė dokumentinę programą. Taip pat sako, kad jam padarė didelį įspūdį šv. Augustino "Išpažinimai". Jis rašo: "Tapdamas kataliku, aš jaučiuosi grįžęs į namus, surinkęs prarasto gyvenimo siūlus, atsiliepęs į varpo skambėjimą, kuris jau nuo seniau skardėjo, radęs prie stalo vietą, kuri jau nuo seniau laukė".

• Pradėta Amerikos vakarų apaštalo kun. Junipero Serra kanonizacijos byla.

• Sausio 2 d. prieglaudoje mirė seniausias pasaulyje arkivyskupas Edward D. Howard. Jis buvo 105 metų amžiaus. Pirmiau jis buvo Portlando arkivyskupas Oregono valstijoje, bet nuo 1966 m. jau buvo pasitraukęs iš pareigų.

• JAV Valstybės sekretorius George Shulz privačioje audiencijoje aplankė popiežių Joną Paulių II. Drauge buvo ir jo žmona, kuri yra katalikė. Shulz yra episkopas.

• Michigano valstybiniame universitete šiais mokslo metais tikybos kursas turi 549 studentus — dvigubai daugiau negu praeitais mokslo metais.

• Kanadoje Hamiltono lietuvių parapiją perėmė aptarnauti lietuviai pranciškonai. Ligšiolinis klebonas prel. J. Tadarauškas, susilpnėjęs sveikatai, pasitraukė iš pareigų. Nauju klebonu paskirtas kun. Juvenalis Liauba, O.F.M.

• Venecueloje, Babimas mieste, gruodžio mėn. 6 d. nužudyta lietuvaitė misionierė Antonija Preibytė, 56 m. Ji buvo įsibrovėlio auka. Būdama fizinės terapijos specialistė, dirbo Cabimas ligoninėje, tačiau, norėdama gyventi arčiau neturtingųjų, buvo persikėlusius iš ligoninės į mažą namuką skurdžių rajone, kur ją ir ištiko mirtis. Ji buvo Misijų medicinos seserų vienuolijos narė, Venecueloje darbovos per 25 paskutinius metus. Ji buvo staliaus dukterė, augo Čikagos pietvakariuose, lankė Šv. Kazimiero akademiją, Baigusi Lojolos universitetą, studijas gilino kitose aukštosiose mokyklose. Palaidota Cabimas kapinėse.

J. Pr.

DVIDEŠIMT KETVIRTASIS “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” KONKURSAS

Dvidešimt ketvirtasis konkursas bus atskirai suaugusiems ir jaunimui. Suaugusiems skiriama tema

— **Šiandieninės šeimų problemos.** Čia galima rašyti apie įvairiausias šeimų problemas: pasiruošimas šeimos gyvenimui, santykiai tarp vyro ir žmonos, tarp tėvų ir vaikų, kas padeda šeimoms išsilaikyti, kas jas griauia, pavydas šeimoje, skryrybos, neištikimybė, mišrios šeimos (religiniu, tautiniu, išsilavinimo atžvilgiu), problemos, vykstant gyvenimo permainoms ir t.t.

Jaunimui skiriame šešias temas: **1. Kaip vertinti mūsų jaunimo tikėjimą? 2. Jaunimo pažiūra į moralę. 3. Užuot keikus tamsą, geriau uždegti bent mažą žvakutę. 4. Ar nauda, ar našta būti lietuviu svetimame krašte? 5. Ar galima išlikti lietuviu lietuvių kalbos? 6. Vyresnieji nesuprantami: vie-
naip kalba, kitaip elgiasi.**

Vyresniųjų rašinio ilgumas turėtų būti maždaug 2000-3000 žodžių, jaunesniųjų — gali būti trumpesnis. Straipsniai, pasirašyti slapyvardžiu, įdėjus atskirame vokelyje savo tikrąją pavardę, adresą ir telefoną, turi pasiekti redakciją ne vėliau kaip 1983 m. kovo mėn. 15 dieną.

Vyresniesiems skiriamos trys premijos I — 200 dol. (mecenatai Gediminas ir Sofija Mickevičiai), II — 150 dol. (mecenatas Vytautas Vizgirda), III — 100 dol. (mecenatė Veronika Janušaitienė). Jaunesniesiems skiriamos taip pat trys premijos: I — 75 dol. (mecenatas N.N.), II — 50 dol. (mecenatė Stefanija Rudokienė), III — 25 dol. (mecenatas N.N.).

Jaunimo konkurse gali dalyvauti asmenys iki 25 metų amžiaus, o vyresniųjų — visi. Laimėtojams premijos bus įteiktos “Laiškų lietuviams” metinėje šventėje gegužės mėn. 1 d. Jaunimo Centre.

Meninę programą atliks solistė Rūta Pakštaitė.

“LAIŠKŲ LIETUVIAMS” EKSKURSIJA

Ketvirtoji “Laiškų lietuviams” ekskursija bus šių metų birželio 4—22 d. Aplankysime Norvegiją, Švediją, Suomiją ir Daniją. Pasigėrėsime nepaprastai gražia Skandinavijos gamta ir išsiilgta Baltijos jūra. Kelionė, įskaitant maistą, pirmos klasės viešbučius, ekskursijas, arbatpinigius: iš Niujorko — 2295 dol., iš Čikagos — 2435 dol.

Kai žmonės susitinki ir pasikalbi, tai daug kas šia ekskursija labai domisi, bet iki šiol dar yra labai mažai užsiregistravusių. Mes negalime ilgai laukti. Kas nori šioje ekskursijoje dalyvauti, tuoj turi registruotis. Jeigu šį mėnesį nesulauksime pakankamo skaičiaus dalyvių, tai būsime priversti ekskursiją atšaukti. Registruokitės šiuo adresu: American Travel Service Bureau, 9727 South Western Avenue, Chicago, IL 60643 Tel. (312) 238-9787.

EKSKURSIJA Į MADRIDĄ, LIURDĄ, PARYŽIŲ

Kadangi pernykštėje kelionėje visus labai sužavėjo Ispanija ir Liurdas, tai kai kurie pataria ir šiais metais suorganizuoti panašią kelionę. Jau daug kas yra gavęs informacijos, kad tokia kelionė numatoma nuo rugpjūčio 27 d. iki rugsėjo 10 d. į Madridą, Liurdą, Paryžių. Jos kaina: iš Niujorko — 1795 dol., iš Čikagos — 2045 dol. Jeigu kas šia kelione domisi, tegul kaip galima greičiau praneša minėtam kelionių biurui arba “Laiškams lietuviams”, nes nuo jūsų skubaus atsiliepimo priklausys, ar ši kelionė įvyks.

Visos čia minėtos kainos gali siek tiek pasikeisti į vieną ar į kitą pusę.

Konstantinas Avizonis. RINKTINIAI RAŠTAI. III tomas. Išleido Lietuvių katalikų mokslo akademija (Piazza della Pilotta 4) Romoje 1982 m. Redagavo dr. A. Avizonienė. Kieti viršeliai, 567 psl., kaina 30 dol., bet Akademijos nariams — 15 dol. Pagrindinė šio tomo studija apima Lietuvos istorijos tragiškiausią laikotarpį XVII amžiuje. Taip pat į šį tomą įeina anksčiau išspausdinti darbai: **Bendroji rusinimo politika, Kelios istorinės Lietuvos vietos, Lietuvos kilimo iš romėnų teorija XV ir XVI a., Stanislavo Albrechto Radvilo “Memoriale” ir Die Entstehung und Entwicklung des litauischen Adels bis zur litauisch-polnischen Union 1385.**

ČIURLIONIO GALERIJA 1957-1982. M. K. Čiurlionio galerijos katalogas 25 metų sukakčiai paminėti. Redagavo Galerijos komitetas: Vanda Aleknienė, Marija Gaižutienė, Rimantas Griškėlis, Donatas Kavaliūnas, Vincas Lukas, Magdalena Stankūnienė ir Algis Trinkūnas. Spaudė Morkūno spaustuvė. Tiržas — 1000 egzempliorių.

Elegantiškai paruoštas leidinys, kuriame paminėti visi galerijoje esantieji meno kūriniai ir įdėta po vieną kiekvieno menininko kurio nors galerijoje esančio kūrinio reprodukciją. Leidinys daro gerą įspūdį. Galima prikišti tik tai, kad redakcija, stengdamasi meniškai pateikti paveikslų ir kitų meno kūrinių reprodukcijas, nekreipė dėmesio į lietuvių kalbos taisyklingumą. Tos kalbos čia yra nedaug — tik keturi sveikinimai, bet juose pasitaiko, pavyzdžiui, tokių klaidų: **pasigerēt** (=pasigērēt), **sekmės** (=sėkmės), **kurinių** (=kūrinių), trūksta kelių kablelių ir yra dar viena kita kalbos klaidelė. Jeigu redakcija būtų davusi tuos sveikinimus perskaityti kam nors, kas daugiau nusimano apie lietuvių kalbą, tai būtų buvę galima tas klaidas ištaisyti per keletą minučių, o leidinys būtų daug tobulesnis. Nereikia užmiršti, kad kalbos taisyklingumas taip pat yra menas.

ŠVIETIMO GAIRĖS. Lietuviško ugdymo žurnalas mokyklai ir šeimai. Nr. 28. Redaguoja Stefanija Sta-

sienė, 18112 Windward Rd., Cleveland, Ohio 44119. Administratorius Juozas Plačas, 3206 W. 65th Pl., Chicago, IL 6C629. Išaina du kartus per metus. Prenumerata — 4 dol., atskiras numeris — 2 dol.

Šiame numeryje išspausdintos praėjusioje Mokytojų savaitėje skaitytos paskaitos, o taip pat yra ir kitos įdomios bei naudingos medžiagos mokytojams. Leidinys, be abejo, labai naudingas. Tačiau norėtu me tarti ir vieną kritikos žodį. Lituanistinių mokyklų mokytojams skirtame leidinyje neturėtų būti rašybos ir kitokių kalbos klaidų. Deja, čia jų pasitaiko. Štai tik vienas kitas pavyzdys: 2 psl. — netik (=ne tik), nors rankraštyje buvo parašyta taisyklingai. Tame pačiame straipsnyje vienas sakiny s visiškai sugadintas. Taip ten išspausdinta: **Tie trys vaikučiai (dar vos tik išėję iš darželinio amžiaus 10, 7 ir 5 metų).** O rankraštyje buvo taip: **Tie trys vaikučiai dar vos išėję iš darželinio amžiaus (10, 7 ir 5 metų).** 51 psl. — pav. (=pvz), 67 psl. — dėlto (=dėl to), 91 psl. — **neužilgo** (=netrukus). Tai tik keletas paminėtų klaidų, bet jų yra ir daugiau.

Pagaliau dar vienas svarbus dalykas. Keliose praeitose Mokytojų savaitėse buvo pageidaujama, kad kas nors paruoštų leidinėlį, kuriame būtų paaiškinta apie naująją rašybą, dabar naudojamą Lietuvoje. Visos ten įvestos reformos mums yra priimtinos, ir būtų keista, jeigu Lietuvoje vartotų vienokią rašybą, o mes čia, išeivijoje, kitokią. Taip pat Mokytojų savaitėje buvo nutarta, kad tą naują rašybą turėtų visiems autoritetingai rekomenduoti Lituanistikos institutas. Tas leidinėlis (“Dabartinė lietuvių kalbos rašyba”) jau yra pernai paruoštas ir Kultūros tarybos (kuriai pirmininkauja redaktorės dukterė) išleistas. Lituanistikos institutas nutarė, kad šios rašybos laikytųsi mūsų mokyklos, laikraščiai ir kiti leidiniai. Keista, kad mokytojams skirtame žurnale nei toji knygelė visai nebuvo paminėta, nei joje nurodytos rašybos laikomasi. Tų rašybos pakeitimų palyginti nėra daug, tad juos įsidėmėti ir jų laikytis nebūtų jau taip sunku.

CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA. No. 53. Leidžia R.K. Kunigų vienybė, 351 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207.

NUOŠIRDI PADĖKA “LAIŠKŲ LIETUVIAMS” RĖMĖJAMS

25 dol. aukojo A. Šležas.

Po 17 dol. aukojo: A. Vaičaitis, S. Mickevičienė, kun. L. Dieninis, J. Butikas, A.A.

Po 12 dol. aukojo: M. Tarvydienė, J. Jagėla, P. Balčiūnas, P.B., V. Karoblis, V. Valantinas, L. Kriaučeliūnas, M. Skema, K. Linkus, A. Grigaliūnas.

11 dol. aukojo A. Petrašiūnas.

Po 10 dol. aukojo: V. Paulionis, F. Pakalnis, F. Zubinas, A. Vitkus, A. Lietuvininkienė.

9 dol. aukojo V. Šoliūnas.

Po 8 dol. aukojo: T. Vildžius, A. Dagilis. K. Mickevičius, S. Činikienė, I. Krikščiūnas, P. Nėnius, M. Kasniūnas, S. Jankauskas, A. Matlicnis.

Po 7 dol. aukojo: K. Rožanskas, V. Mikuckis, V. Norvilas, M. Ostrauskas, kun. V. Pavalkis, kun. J. Tautkus, O. Kindurienė, A. Valavičius, L. Petravičienė, J. Veselka, K. Pabedinskas, L. Griniūtė, kun. P. Katauskas, J. Janušauskas, A. Lesevičius, O. Pranckevičiūtė, V. Gečas, A. Kalvaitis, K. Majauskas, Z. Samuolis, kun. I. Urbonas, J. Petrauskas.

Po 6 dol. aukojo: O. Girmys, M. Jinelienė, S. Nutautas, P. Burokas, A. Bliūdžius.

Po 5 dol. aukojo: S. Balutienė, E. Vencloviėnė, M. Mėlienė, B. Gudonis, J. Rūkas, G. Stančienė, L. Kezenius, kun. V. Katarskis, A. Paulius. A. Juodvalkis, A. Augaitienė, S. Butkūnienė, A. Lauraitienė, L. Stasiūnienė.

Po 4 dol. aukojo: I. Truškūnienė, P. Pikčius, S. Jelionienė, A. Gaška, kun. J. Velutis, J. Vainėikis, O. Damienė, Z. Sinkevičienė, A. Jamdolis, A. Pužauskas, J. Raišienė, J. Leščinskas, V. Jarmienė, Z. Didžbaliėnė, V. Kazlauskas, E. Sereičikienė, E. Tamošiūnienė, Č. Masaitis, P. Baltakis, V. Maciejauskienė, G. Gražienė, K. Stundžia.

Po 3 dol. aukojo: E. Gaižutienė, B. Jablonskis.

Po 2 dol. aukojo: S. Daučanskas, E. Mikalajūnienė, S. Riekutė, D. Sudžius, P. Abromaitis, P. Janulis, L. Kairys, P. Mikalauskas, B. Baublienė, L. Barauskas, Z. Merkevičius, V. Izbickas, S. Strokienė, P. Misevičius, A. Garkūnas, A. Baradas, J. Briedis, T. Bukaveckas, J. Jadviršienė, S. Jautokaitė, B. Kasakaitis, J. Kirvaitis, S. Strokienė, S. Pareigienė, F. Dimgaila, J. Miceika, J. Mikulionis, P. Juodikis, M. Monkus, G. Mozūraitienė, P. Želvys, M. Matuzienė, A. Stepaitis, A. Bražėnas, J. Bujauskas, A. Kalnėnas, A. Elijošius, B. Baras, S. Barmienė, K. Genčius, V. Giniotienė, A. Liudžius, V. Narbutienė, K. Puskunigis, O. Siliūnienė, J. Veselka, A. Bigėlienė, J. Paulėnas, V. Gailiūnas, V. Bublys, K. Razauskaš, A. Kaminskis, S. Paketuras, K. Selmys, K. Girvilas, V. Garbenis, A. Piktuižis, I. Šalčiuvienė, S. Tarasevičienė, J. Vinciūnas, V. Laniauskas, A. Prapuolenytė, kun. T. Žiūraitis, M. Kapočienė, E. Ribokienė, S. Rudys, E. Kezys, S. Zulpa, P. Skablauskas, J. Jūragis, D. Bubelienė, S. Daržinskis, J. Pupelienė, V. Kažėmėkaitis, J. Ambrizas, kun. V. Aleksonis. K. Barzdukas, M. Jonikienė, A. Jokubaitienė, J. Stanaitis, G. Dambra, Z. Grybinas, V. Janulaitis, O. Dovydaitienė, J. Stankaitis, L. Krajauskas, B. Staškevičius, E. Dailydienė, R. Ziogarys, V. Butkus, J. Karalius.

LAIŠKAI LIETUVIAMS — Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Redaktoriaus pavaduotojas — Antanas Saulaitis, S.J. Redakcijos nariai: Danutė Bindokienė, Algirdas Grigaitis, Vytautas Kasniūnas, Marija Stankus-Saulaitė, Nijolė Užubalienė, Gediminas Vakarīs. Administratorė — Aleksandra Likanderienė. Adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Illinois 60633. Telef. 737-8400. Nekalto Prasiđėjimo Šv. Marijos Seserų spaustu- vė, Putnam, CT 06260. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 80 centų.